

PARTIZANSKI SPOMENIKI

V pričakovanju šeste tisočice

Zbirka partizanskih spomenikov je z dvestotimi novimi zapisi presegla številko 5300. »Z več strani je prišla pobuda za označevanje spomenikov s QR-kodami v zbirki in na terenu. Zamisel je dobra, poskusili bi lahko s posameznimi obeležji, je zapisal Miran Hladnik in napovedal: »Hvala vsem za podporo. Smo v pričakovanju šeste tisočice.« Ilustrator Ciril Horjak pa dodaja: »Dediščina partizanskih spomenikov je neuničljiva in večna«.

Ilustracija: Ciril Horjak

75 LET OSVOBODITVE

9. maja 1945 prihod partizanov v Ljubljano

Negovanje vrednot narodnoosvobodilnega boja

Marijan Križman
predsednik ZZB NOB Slovenije

Vrhovni plenum Osvobodilne fronte je 1. novembra 1941 na svojem četrtem zasedanju predstavil in sprejel sedem temeljnih točk Osvobodilne fronte. Prvi dve sta bili: »proti okupatorju je treba vršiti neizprosno oboroženo akcijo« in »ta akcija predstavlja izhodišče za osvoboditev in združitev vseh Slovencev«.

Slovensko ozemlje so okupirale štiri države: Nemčija, Kraljevina Italija, Kraljevina Madžarska in v majhni meri Neodvisna država Hrvatska. Primorci so bili okupirani veliko prej, saj pariška mirovna konferenca ni rešila njihovega obmejnega vprašanja, s podpisom rapalske pogodbe leta 1920 pa so Goriška brda, Gorica, Vipavska in Soška dolina, velik del Notranjske, Kras in Istra pripadli Italiji. Začel se je neizprosni boj za obstoj slovenskega naroda, ki so mu napovedali izginotje. Nacistično-fašistična okupacija spomladi leta 1941 je bila za slovenski narod največja nesreča v njegovi zgodovini.

Glavne značilnosti nacistične in fašistične okupacije Slovenije so bile raznarodovanje in kruto nasilje, ki je bilo posledica samega akta okupacije in izvajanja okupacijske potujočevalne politike ter odpora proti

Veselje ob osvoboditvi (Muzej novejšje zgodovine Slovenije)

okupatorjem in njihovim domačim sodelavcem. Najizrazitejši izraz nasilja je bilo zapiranje narodno zavernih protifašistično in protinacistično usmerjenih ljudi, političnih emigrantov s Primorskega, politično in rasno pregledovanje ter ocenjevanje ljudi, množično izganjanje prebivalstva, delitev ljudi v različne državljanske skupine, uničevanje vsega in še bi lahko našteval. Ker številni radi zamenjujejo vzroke in posledice, je treba jasno poudari-

ti, da so okupatorji te oblike nasilja uvedli takoj po okupaciji in ne šele po vstaji slovenskega naroda. Slovenski odpor je celo preprečil oziroma zavrnil izvedbo nekaterih že predvidenih ukrepov. Nasilje je bilo uspešnejše tam, kjer prebivalstvo ni množično podpiralo odpora. Največji obseg je okupatorjevo nasilje doseglo poleti in jeseni leta 1942, vendar prebivalstva ni moglo za dalj časa odvrniti od sodelovanja v boju za narodno osvoboditev.

Z žico obdana Ljubljana

Konec januarja leta 1942 je eden izmed ukrepov italijanskega okupatorja, izvedla sta jih visoki komisar za Ljubljansko pokrajino Emilio Grazioli in poveljnik 11. armadnega korpusa Mario Robotti, predvidel z žico obdana Ljubljano. Namen je bil preprečiti stik med mestom in primestnim okoljem. 41 kilometrov dolg obroč okoli Ljubljane, obdan

NADALJEVANJE NA STRANI 2

UVODNIK

TIGR takrat in danes

Dr. Savin Jogan
predsednik Društva TIGR Primorske

Ko je bil jeseni leta 1927 ustanovljen TIGR kot revolucionarna protifašistična organizacija Julijske krajine, se torej ta boj ni šele začel, temveč se je radikaliziral s premikom težišča skupnih prizadevanj na ilegalne in druge, razmeram prilagojene oblike boja za obrambo narodnih hotenj.

Do kvalitativnega premika v tem okviru je prišlo zlasti po prvem tržaškem procesu fašističnega sodišča za zaščito države in po ustrelitvi bazoviških junakov septembra leta 1930. Zaradi odločne obsodbe nasilja in podpore borcem v evropskem demokratičnem tisku je tigrovski boj kmalu postal upoštevanja vreden člen evropskega protifašističnega gibanja. TIGR se je začel povezovati s podobno usmerjenimi organizacijami na evropskih tleh, od konca 30. let pa se je usmeril v neposredno pripravljanje učinkovitega odpora (vojaško usposabljanje, zbiranje orožja) zoper napovedani napad Italije na takratno Jugoslavijo.

Bitka na Mali gori 13. maja 1941 je zato postala pomemben preizkus moči tigrovcev za odpor okupatorju. V tem spopadu je bila blokirana uporiška tigrovska trojka: Kravanja, Majnik, Zelen. Smrt slednjega pa je bila prva slovenska žrtev v odkritem vojaškem spopadu z okupatorjem. Ocenjena spopada bi nedvomno zahtevala z vojaške strani poseben premislek, gotovo pa lahko to trojko umestimo med prve oborožene skupine, ki so se odločno uprle takrat, ko še ni bilo na obzorju nobenega žarka upanja, da bo ta boj zmagovit. Zdesetkana tigrovska organizacija po tem spopadu ni izginila, temveč je že v prvih mesecih okupacije prešla v pripravo oboroženega partizanskega odpora.

Ker je zgodba upora pravzaprav neskončna, seveda ni pomembno le naše hvaležno poudarjanje pomena bitke na Mali gori in drugih akcij Tigra, temveč v enaki meri spoznanje, da so izkušnje iz tistih obdobij uporabne tudi za današnji in jutrišnji dan. V naši bližnji okolici, pa tudi že tostran naših meja se srečujemo z zahtevami za ustanavljanje strankarskih vojaških formacij, s korakanjem skupin v uniformah nekdanjih kolaborantskih enot, s koncerti ustaških »domoljubnih« pesmi in podobno. Strnitev moči vseh tistih, ki zavračajo takšne oblike ustrahovanja in zatiranja ljudi ter narodov, je zato danes ne le potrebna, ampak ob stopnjevanem razraščanju takšne prakse in groženj vedno bolj nujna.

NADALJEVANJE S STRANI 1

s kar sedemdesetimi bunkerji, je mestu dajal videz taborišča. Ljubljana je tako edino glavno mesto v Evropi, ki je bilo med drugo svetovno vojno popolnoma obdano z žico, in sicer od 2. februarja 1942 do 9. maja 1945. V priznanje Ljubljancem za preživetje v okupiranem mestu je bilo celotno mesto kot prvo v Socialistični federativni republiki Jugoslaviji leta 1970 odlikovano z redom narodnega heroja. Po dolgoletni kalvariji slovenskega naroda in narodnoosvobodilnem boju so se začeli sklepni boji za osvoboditev Slovenije. Osvobajanje Trsta, ki je potekalo med 28. aprilom in 2. majem 1945, je bilo ena zadnjih vojaških operacij v drugi svetovni vojni na ozemlju Slovenije in Istre. Za Slovence in Hrvate je bil narodnoosvobodilni boj ključnega pomena, saj je prinesel osvoboditev predelov, ki so bili leta 1920 z rapalsko pogodbo priključeni Italiji in nato pod fašizmom podvrženi raznarodovanju. Pomemben mejnik ljudske oblasti na Slovenskem je bila ustanovitev prve slovenske vlade 5. maja 1945 v Ajdovščini, kar razkriva, da je bila Slovenija takoj po končanju vojaških spopadov pripravljena in politično organizirana za obnovo porušene domovine.

Zadnje tedne pred koncem vojne je Ljubljana preživela v pripravah na prihod osvoboditeljev, ki so 7. maja naleteli na hud odpor na vsej obrambni črti. Najmočnejša je bila sovražnikova obramba na Or-

lah, ki jo je 15. partizanska brigada strla šele 9. maja ob treh zjutraj, čeprav je brezpogojna kapitulacija vseh nemških oboroženih sil začela uradno veljati že 8. maja ob 23. uri. Prihod partizanov v osvobodjeno Ljubljano je pomenil konec druge svetovne vojne.

Na Poljani boji do 15. maja 1945

Po Sloveniji in Evropi so že 9. maja slavili zmago nad nacizmom in fašizmom. Poveljnik nemške armadne skupine E, generalpolkovnik Aleksander Löhr, pa je kapitulacijo nemških sil za jugovzhodno Evropo v štabu četrte operativne cone po celodnevni pogajanji 9. maja

Ljubljana je edino glavno mesto v Evropi, ki je bilo med drugo svetovno vojno popolnoma obdano z žico, in sicer od 2. februarja 1942 do 9. maja 1945.

podpisal v Topolšici. Topolšica bo za vedno zapisana v zgodovino kot kraj miru in zmage, kraj pravične prevlade partizanskega svobodoljubnega in demokratičnega gibanja nad zločinskim zavojevanjem sveta. Navkljub temu dejstvu pa so na Poljani pri Prevaljah na Koroškem do 15. maja 1945 še potekali zadnji boji

v drugi svetovni vojni na evropskih tleh. Prek Slovenije so se valile oborožene kolone razpuščenih band, sodelavcev okupatorskih vojsk.

Slovenski narod je v drugi svetovni vojni plačal ogromen davek, vendar ni bil zamen. Osvobodilna fronta je slovenski narod preobrazila iz naroda hlapcev v narod junakov. Sledila je prva faza gospodarskega razvoja v Sloveniji, ki se je sicer začela že med vojno na osvobojenem ozemlju. Začeli so obnavljati prometne poti in večje industrijske objekte, saj sta bili sprostitev prometa čez slovensko ozemlje in oživitve industrijske proizvodnje pomembni za vso državo. Hkrati so gradili nove industrijske, prometne in energetske objekte, ki naj bi postali temelj prihodnje industrializacije. Začetni zanos je prevladoval tudi v letih po obnovi. To je bil čas povečevanja starih in graditve novih tovarn. Tako se je Slovenija iz zaostale kmetijske spreminjala v industrijsko razvito deželo. Hvala povojnim generacijam, ki so Slovenijo zgradile in razvile, da še danes temelji na teh dosežkih! Žal so se po osamosvojitvi Slovenije zgodile nerazumne stvari, delo prejšnjih generacij se je na vsak način poskušalo razvrednotiti, zato sta divje lastninjenje in hlepenje po kapitalu poslovnežev dvomljivega slovesa uničila dobro delujoče sisteme, delavce pa pognala na cesto. Vse, kar je dišalo po socializmu, je bilo treba uničiti in razvrednotiti, novih projektov gospodarstva pa od nikoder! Denacionalizacija in vračanje tudi

Venec ZZB NOB Slovenije sta na Poljani položila Marijan Križman in Aljaž Verhovnik.

že vrnjenega premoženja pa sta v resnici pokazala, koliko je bilo takrat nekaterim do države in njene blaginje, ustvarjene v povojnem času. Člani Zveze združenj borcev za vrednote NOB Slovenije smo zaskrbljeni nad početjem vladajočih, saj se ukvarjajo sami s seboj in aferastvom, ki mu ni videti konca. Podpiramo ukrepe za zaježitev pandemije koronavirusa, vendar opozarjamo in zahtevamo: prenehajte se ukvarjati sami s seboj in začnite se obnašati državotvorno! Sramota brez primere je tudi razveljavitev obsodbe zoper domobranskega generala Leona Rupnika. Vrhovno sodišče je zahtevo za varstvo zakonitosti obravnavalo na pobudo Rupnikovih potomcev. V zvezi združenj borcev za vrednote NOB Slovenije smo vložili ustavno

pritožbo, pričakujemo odziv ustavnega sodišča Slovenije. Leta 1945 je bilo v Nürnbergu na zatožno klop postavljenih 24 nacističnih voditeljev. Sodišče je izreklo 12 smrtnih kazni. Razveljavitev obsodbe bi bila možna pri nas, ne pa tudi v državah zmagovalkah druge svetovne vojne, ki dajo kaj nase in ne poskušajo spreminjati zgodovine zaradi dnevnih politike desničarskih strank. Izdajalci in ovaduhi so sramota vsakega naroda.

Člani Zveze združenj borcev za vrednote NOB Slovenije in vsi, ki negujemo vrednote in izročilo narodnoosvobodilnega boja, smo na našo polpreteklo zgodovino ponosni tudi zato, ker sta partizanski boj in osvoboditev podstat osamosvojitve slovenske države. Smrt fašizmu!

OBLETNICA

Dan upora proti okupatorju

Polaganje vencev pred spomenikom OF v Ljubljani

Z dnevom upora proti okupatorju 27. aprila smo se spomnili ustanovitve Osvobodilne fronte, osrednje odporiške organizacije na Slovenskem med drugo svetovno vojno. Državne proslave ob letošnji 79. obletnici zaradi epidemije koronavirusne bolezni ni bilo. Tudi vrata predsedniške palače za obiskovalce so tokrat ostala zaprta.

Je pa proslavo na spletu na predvečer praznika pripravila slovenska borčevska organizacija z nagovorom predsednika ZZB NOB Slovenije Marijana Križmana iz Marezig. Predsednik Pahor je ob prazniku v predsedniški palači sprejel Marijana Križmana, ki je med drugim dejal, da sta Osvobodilna fronta in partizanski boj temelja slovenske samostojnosti. Dotaknil se je tudi zdajšnjega dogajanja in dejal, da veteranom vojne to, kar »se dogaja z nabavo zaščitnih mask, ne vliva

vere, da nekdo skrbi za nas«. Pahorja je pozval, naj kot prvi mož države in človek z visokimi moralnimi vrednotami opozori na dogajanje, ki ne vodi v pravo smer. Križman je še dejal, da je ZZB zaskrbljena zaradi razmer v državi in da ne sprejema takih enostranskih aktov, kot je bila depeša, poslana v evropsko skupnost, češ da imamo komunistične medije.

Predsednik republike Borut Pahor je ob dnevu upora proti okupatorju čestital državljanom in še zlasti preživelim borcem narodnoosvobodilne vojne. Spomnil je na svoja prizadevanja za narodno spravo in poudaril, da lahko v trenutnih kriznih razmerah zmagamo le s sodelovanjem in medsebojno pomočjo. Čeprav danes dan upora praznujemo drugače kot običajno, pa zato nič manj ponosno, je dejal Pahor: »Spominjamo se najtežjih časov in

najpogumnejših ljudi, ki smo Slovenci v vihuri druge svetovne vojne sredi prejšnjega stoletja obranili dom in ohranili rod.« Državljanje je pozval, naj osvobodilni boj ohranijo v zgodovinskem spominu kot slavno dejanje slovenskega naroda, življenjskega pomena za naš obstoj in razvoj. »Ko gre za odločilne zadeve narodnega obstanka in razvoja razklani propademo, skupaj pa zmagamo,« je ugotovil.

Predsednika Pahor in Križman sta k spomeniku pred nekdanjo Vidmarjevo hišo, kjer je bila ustanovljena Osvobodilna fronta slovenskega naroda, položila venca. Prav tako je venec položil ljubljanski župan Zoran Janković. Predsednik državnega zbora Igor Zorčič in generalni sekretar ZB Aljaž Verhovnik pa sta položila venca pred grobnico narodnih herojev. S. B.

DAN ZMAGE

V Moskvi so dan zmage zaznamovali s preleti letal in helikopterjev

V Rusiji 9. maja praznujejo dan zmage. V Moskvi so načrtovali veliko vojaško parado s številnimi visokimi gosti, a so ruske oblasti dogodek zaradi pandemije novega koronavirusa in strogih zaščitnih ukrepov odpovedale. Namesto ogleda vojaške parade na Rdečem trgu je predsednik Putin samo položil cvetje ob večnem ognju pri grobu neznanemu vojaku zunaj rdečega obzidja Kremlja. Tam je imel govor, v katerem je opozoril na žrtve in dosežke Sovjetske zveze in njene Rdeče armade v drugi svetovni vojni. »Rešili smo domovino in obvarovali življenje prihodnjih generacij. Osvobodili smo Evropo in zaščitili svet,« je dejal. In še: »Naši veterani so se borili za življenje, proti smrti.

Njihova enotnost in vzdržljivost bosta vedno naš vzor.«

Zatem je mimo njega korakala častna straža, posnetki ruskih televizij pa so ob tem kazali prazen bližnji Rdeči trg. Mesto so preleteli vojaški helikopterji in letala, kar je bil edini prikaz ruske vojaške moči v glavnem mestu ob letošnjem prazniku. Podobni preleti vojaških plovil so bili še v več drugih ruskih mestih, pripravili pa so tudi ognjemet.

Druga svetovna vojna se je po šestih letih uradno končala 9. maja 1945, minuto čez polnoč. Pred tem je Nemčija 7. maja podpisala brezpogojno kapitulacijo, dan pozneje je sledil še podpis ob prisotnosti predstavnikov Rdeče armade. S. B.

PRVA SLOVENSKA NARODNA VLADA – 5. maj 1945

Izjemni dogodek v osvobojeni Ajdovščini

Janez Alič

5. maja 1945 je bila v Ajdovščini ustanovljena prva slovenska narodna – ljudska vlada. Bila je ustanovljena v času, ko so na severnih območjih pa tudi v srcu Slovenije še potekali boji za dokončno osvoboditev slovenskega ozemlja.

Ljubljana je še vedno ječala pod okupatorskimi škornji, narodni izdajalci so še vedno pobijali zavedne Slovence. V tem času sta bila osvobojena Trst (1. maj 1945) in Primorska. To so bili zadnji dnevi vojne. Zavezniki so napredovali na vseh frontah, vojaki Rdeče armade so na rajhstag v Berlinu razobesili zastavo s srpom in kladivom, Nemčija je bila tik pred kapitulacijo, Hitler je naredil samomor. Okupatorska vojska in njeni sodelavci so bežali iz okupiranih dežel.

Slovensko ozemlje je bilo tedaj strateško pomembno za vse tiste, ki

Ustanovitev Narodne vlade Slovenije je bila najučinkovitejši zaključek štiriletnega boja slovenskega naroda za narodno in socialno osvoboditev.

niso hoteli položiti orožja pred narodnoosvobodilno vojsko. Zato je postalo veliko bojišče, na katerem so besnele zadnje velike bitke druge svetovne vojne. Čez ozemlje Slovenije se je ob nenehnih bojih s slovenskimi partizani in enotami IV. in III. armade JA umikal dobršen del nemške vojske z jugoslovanskega bojišča. Z njimi so bežali slovenski domobranci, ustaši, četniki in drugi okupatorjevi sodelavci, nekateri tudi z družinami.

Po prvem zasedanju Slovenskega narodnoosvobodilnega sveta (SNOS) v Črnomlju februarja leta 1944 je bila s posebno deklaracijo sprejeta zaveza, da bodo, brž ko bodo prave razmere, izbrali kraj in čas za imenovanje slovenske narodne vlade. Očitno so te razmere dozorele prav 5. maja 1945. Za kraj ustanovitve prve slovenske povojne vlade so izbrali Ajdovščino, ki je za pet dni postala tudi slovenska prestolnica. Ustanovitev vlade prav na Primorskem pa je bila simbolno dejanje, saj so hoteli potrditi dokončno pripadnost tega ozemlja Sloveniji. In kot je ob neki priložnosti dejala članica prve vlade Vida Tomšič, ta dogodek ni bil mogoč prej, ni pa se smel zgoditi pozneje. Omogočile in zahtevale so ga vojaške in zunanje politične razmere v zadnjih dneh druge svetovne vojne. To je bil izjemen dogodek, gotovo eden najpomembnejših mejnikov v novejši politični zgodovini Primorcev in Slovencev.

Mandat za sestavo nove vlade je Predsedstvo SNOS, ki mu je predsedoval Josip Vidmar, poverilo svojemu dotedanjemu sekretarju Borisu Kidriču. Vlado so imenovali šele potem, ko se je mandatar posvetoval s člani IO OF. Člani prve slovenske narodne in ljudske vlade so bili:

Boris Kidrič (predsednik), dr. Marijan Breclj (podpredsednik), Zoran Polič (minister za notranje zadeve), dr. Jože Pokorn (minister za pravo-

osvoboditvi prevzame na slovenskem ozemlju oblast OF slovenskega naroda v celoti«. Prav tako pa je bila izpolnjena tudi 7. točka, da na-

Slavnostna tribuna s člani vlade v Ajdovščini

Venec pred Kidričev spomenik

Ob 75. obletnici ustanovitve prve slovenske narodne vlade 5. maja 1945 v Ajdovščini je delegacija SD (Dejan Židan, Tanja Fajon in Marko Koprivc) pred Kidričev spomenik v Ljubljani položila venec. Ob tej priložnosti je predsednik SD mag. Dejan Židan povedal: »V dneh, ko se vsa Evropa spominja zmage, se ob težkih družbenih razmerah krepi sodobni fašizem. Zato je še toliko pomembneje, da se poklonimo prelomnim zgodovinskim dogodkom pred 75 leti, da tudi v 21. stoletju zavarujemo svobodo, mir in pravičnost. Prva slovenska vlada je bila vlada narodne obnove po osvoboditvi, ki je po zaslugi slovenskega partizanskega gibanja vzpostavila trdne temelje slovenske državnosti. Tudi danes v razmerah krize potrebujemo vodstvo

s pogumom in zaupanjem, da bomo kot država in kot narod v tem prelomnem času zavarovali razmere za miren, svoboden in pravičen razvoj naše družbe v tem stoletju.« Socialni demokrati so se 8. maja ob 75. obletnici kapitulacije nacistične Nemčije in osvoboditve Slovenije pod vodstvom podpredsednice stranke Andreje Katič udeležili slovesnosti v Topolšici, kjer je 9. maja 1945 poveljnik nemške armadne skupine E, generalpolkovnik Aleksander Löhr, podpisal kapitulacijo nemških sil v jugovzhodni Evropi. Delegacija pod vodstvom podpredsednice Tanje Fajon pa je položila venec borcem na ljubljanskih Žalah, od tam so se udeleženci ob upoštevanju zaščitnih ukrepov sprehodili po Poti spominov in tovarištva.

sodje), dr. Ferdo Kozak (minister za prosveto), dr. Aleš Bebler (minister za finance), Franc Lesošek (minister za industrijo in rudarstvo), dr. Lado Vavpetič (minister za trgovino in oskrbo), Janez Hribar (minister za poljedelstvo), Tone Fajfar (minister za gozdarstvo), Vida Tomšič (ministrica za socialno politiko), dr. Marijan Ahčin (minister za narodno zdravje), dr. Miha Kambič (minister za gradnje) in Franc Snoj (minister za lokalni promet). Člani narodne vlade so takoj po ustanovitvi prisegli predsedstvu SNOS. 10. maja 1945 se je vlada preselila v Ljubljano.

Ustanovitev Narodne vlade Slovenije v taki sestavi in s takim značajem je pomenila, da je bila povsem izpolnjena 6. temeljna točka OF iz leta 1941, ki pravi, da »po narodni

mreč »po narodni osvoboditvi uvede OF dosledno ljudsko demokracijo«.

Ustanovitev narodne vlade Slovenije je bila najučinkovitejši zaključek 49-mesečnega boja slovenskega naroda za nacionalno in socialno osvoboditev, boja tistega naroda, ki je bil na začetku tega štiriletnega obdobja obsojen na smrt. Z ustanovitvijo vlade v Ajdovščini se je slovenski narod državnotpolitično uveljavil ter postal svoboden, enakopraven in suveren, državno organiziran ter mednarodno priznan narod s svojo državo v okviru federativne demokratične Jugoslavije.

Viri: Dr. Zdenko Čepič, Ustanovitev prve slovenske narodne-ljudske vlade v Ajdovščini, arhiv Svobodne misli, 2015, arhiv Muzeja novejšje zgodovine Slovenije

KOLUMNA

Dr. Martin Premk

Služimo narodu

Vsaka vojska naj bi bila zrcalo družbe, saj vojsko sestavljajo pripadniki in pripadnice neke družbe, ki so se ji pridružili prostovoljno ali prisilno. Tako tudi današnja Slovenska vojska ne more biti dosti drugačna od družbe, v kateri živimo zadnjih trideset let. Naša družba je v času osamosvajanja po znanem načelu Ivana Omana »Ni važno da je pismen, važno, da je naš«, dobila kopico voditeljev, ki po znanju in sposobnostih niso dorasli niti vodenju treh krav. Večini teh novodobnih voditeljev je skupno le to, da svoj novopridobljeni voditeljski položaj izkoriščajo zgolj za lastne koristi ter da na vse okoli sebe gledajo kot na plen, ki ga je treba takoj pokrasti.

Nekaj podobnega se je v času osamosvajanja in po njem zgodilo tudi v novonastajajoči Slovenski vojski. Tudi naša vojska je dobila kup poveljnikov, ki še zdaleč niso dorasli svojemu položaju. Nekateri »zaslužni poveljniki« so si v nastajajoči vojski med seboj podelili vojaške čine kot piškotke, pri čemer so o »napredovanju« odločale »zasluge v vojni« in strankarska ali celo sorodstvena pripadnost. Večini na teh novih poveljnikov je imela pomanjkljivo tako vojaško kot splošno izobrazbo, ki so jo nato nadomestili z raznimi hitro narejenimi vojaškimi in civilnimi šolami. V prvih letih Slovenske vojske se je prav glede znanja in strokovnosti bil tih boj med častniki, ki so izhajali iz nekdanje jugoslovanske vojske, oziroma »akademci« in »teritorialci«, ki so v Slovenski vojski ostali po osamosvojitveni vojni. Če so že prejšnji jugoslovanski vojski očitali, da so njeni časniki zgolj »pastirji z vojaško akademijo«, smo tako takrat dobili za častnike kar nekaj »pastirjev brez vojaške akademije«.

Ti so drug drugemu krili napredovanja in si delili poveljniške položaje, pri čemer znanje, usposobljenost ali pripadnost določenemu rodu vojske niso imeli skoraj nikakršne vloge. Kot dež so padale tudi razne medalje in odlikovanja. Tako nekateri »zaslužni« visoki poveljniki danes nosijo čez trideset ali štirideset odlikovanj, kar bi zneslo več kot tri odlikovanja na dan osamosvojitvene vojne. Za primerjavo, najbolj odlikovani ameriški vojak iz druge svetovne vojne, Audie Murphy, je za tri leta bojevanja na bojiščih od Afrike do Nemčije prejel dvajset odlikovanj. Pripadniki tujih vojsk se ob pogledu na naše častnike s prepolnimi prsmi barvnih trakcev le posmehljivo muzajo in si mislijo svoje. V tujini si svoje mislijo tudi o usposobljenosti takšnih poveljnikov. Poveljnik mednarodnih enot na Kosovu je tako svojemu slovenskemu namestniku podaril plišastega medvedka kot posmeh njegovemu

znanju in sposobnostim. »Zaslužni poveljniki« pa sami o sebi mislijo, da so zaradi zvencečih činov in bleščečih odlikovanj zdaj veliki vojskovodje, vsaj na ravni kakega generala Pattona, če ne že Napoleona.

Večina teh »zaslužnih poveljnikov« je vseeno zasedala ali še zaseda odgovorne poveljniške položaje, ki jim še zdaleč niso bili dorasli, saj jim je primanjkovalo predvsem znanja in strokovnosti. V zadnjih desetletjih so v vojski naredili veliko škode, ki jo bo težko popraviti. Zaradi svojega neznanja, nestrokovnosti in nesposobnosti so začeli rušiti vojaški ustroj, vojaški red in disciplino. Ker jim niso bile znane niti osnove vsake vojske, od uboganja ukazov do zapetih gumbov in očiščenih škornjev, so te postale nepomembne in so kmalu izginile. Podrejeni so zaradi neznanja in nesposobnosti svojih poveljnikov začeli dobivati nesmiselne ukaze, zato kmalu nihče več ni spoštoval ukazov. Ker nihče več ni spoštoval ukazov, tudi nihče več ni nikomur odgovarjal

Pripadniki tujih vojsk se ob pogledu na naše častnike s prepolnimi prsmi barvnih trakcev le posmehljivo muzajo in si mislijo svoje.

za nič. V vojski so lahko napredovali predvsem tisti, ki so bili po godu »zaslužnim poveljnikom«, v glavnem tisti, ki so jih slepo ubogali in jih niso ogrožali s svojimi sposobnostmi. Ljudje z znanjem in usposobljenostjo so začeli

vojsko zapuščati, in to predvsem zaradi slabih medsebojnih odnosov, ki so bili posledica slabega in nestrokovnega vodenja. Ne glede na vse pa večina pripadnikov Slovenske vojske, tako vojaki kot podčastniki in častniki, na vojsko še vedno gleda s srcem kot na našo silo, ki nam zagotavlja varnost. Štejejo si v čast, da imajo dolžnost in čast zagotavljati obrambo domovine, ter vztrajajo v vojaški službi, saj so se zanj odločili sami in jo imajo radi. Stanje v vojski bi radi izboljšali in iz naše vojske naredili dobro in učinkovito silo, ki bi jo spoštovali in bili nanjo ponosni vsi ljudje.

A kot je v naši družbi veliko večino ljudi, ki želijo dobro in bi radi živeli v miru, preglasila tista manjšina, ki je nasilna in polna sovraštva, tako se ta slika zrcali tudi v naši vojski. Že od nekdaj velja, da riba smrdi pri glavi, in če pogledamo že vrhovnega poveljnika naše vojske, ki je hkrati tudi najvišji predstavnik naroda, lahko vidimo, da tako v družbi kot v vojski ni težava v ljudeh, ampak v vodstvu. Zato se ne glede na slaboumne špekulacije glede »aktivacije člena 37a« ni treba bati, da bo naša vojska uporabljena proti lastnim ljudem. Resnici na ljubo za kaj takega naši vojski primanjkuje tako usposobljenih vojakov kot sposobnih poveljnikov. Predvsem pa se nam tega ni treba bati zato, ker je to naša vojska in se njeni pripadniki ne bodo nikoli obrnili ali borili proti lastnim ljudem ne glede na to, da bi nekateri radi tudi vojsko zlorabili v politične namene.

RDEČI ŠKOF – Vekoslav Grmič (1923–1995)

Vrednote NOB so humanistični odnos do življenja

Dr. Cvetka Hedžet Tóth

Petnajst let je od odhoda našega legendarnega rdečega škofa Grmiča, ki se ga z radostjo spominjamo s številnih partizanskih srečanj in proslav, ko smo z odprtimi usti poslušali njegove govore. Kako množično obiskana so bila ta srečanja, na katerih je izražal kar najglobljo podporo moralnim in siceršnjim razsežnostim narodno-osvobodilnega boja, kajti naš upor je bil »dejanje silobrana, do katerega je imel slovenski narod vso pravico in celo moralno dolžnost, saj narava vsakega živega bitja sama po sebi odgovarja z odporom zoper uničevalca življenja«! Hkrati pa je zelo obsojal naraščajo socialno neenakost, ki se je v imenu demokracije vedno bolj nezadržno širila.

Ko je v svojih poslednjih govorih in zapiskih razmišljal o vrednotah, je moral poudariti, da v sodobnem času človek nikakor ni deležen tega, kar mu je sicer zagotovljeno z zakonodajo, namreč človekovih pravic. Te vključujejo njegovo dostojanstvo, svobodo, osebno nedotakljivost in varnost. Kot je poudarjal, zaradi vračanja kapitalizma v praksi še zdaleč ni tako – človek nikakor ni prvi, ampak je celo zadnji. Nad vsem je ekonomija s svojimi zakonitostmi. Socializem si je podredil zakone ekonomije in vztrajal pri ideji organizirane solidarnosti, zdajšnja doba z restavracijo kapitalizma pa je začela prisegati na načelo tolerance, duh razlik in podobno, vendar je v vsem tem nerešljiva zagata, kajti zakoni ekonomije se nikdar ne obnašajo tolerantno, ampak po načelu »najsihibkejši člen, marš ven«.

O sodobnem času je Grmič v času svojega življenja ugotavljal: »Najvišja vrednota je danes namreč ekonomija, je gospodarstvo. Zdi se, da tudi tisti, ki nikakor ne prisegajo na Marxa ali morda celo jasno zavračajo njegov nauk, kljub temu v praksi potrjujejo njegove nazore. Smo pač zagovorniki kapitalistične družbene ureditve in tržnega gospodarstva, s tem pa tudi zagovorniki ekonomizma in praktičnega materializma, čeprav bi se ga v teoriji radi še tako otepli. In tako se pri tem uveljavljata v resnici dva principa, tako imenovani tržni fundamentalizem, ki zahteva hkrati tržni globalizem, in kapitalistični princip dobička. To sta naravnost božanstvi našega časa, ki v resnici narekujeta in usmerjata

vse človekovo mišljenje in ravnanje. Tudi človekov individualizem in egoizem sta tesno povezana s to naravnost religiozno usmeritvijo našega časa. Z njima pa je v najtesnejši zvezi druga dvojica usmeritev, namreč subjektivizem in avtonomizem.«

Kapitalizem in evangelijska dobrota nezdružljiva

Se takšno stanje sploh da preseči? Kajti ekonomistični redukcionizem pomeni, da je globalizacija skrčena samo na ekonomski vidik, kot taka dobi negativni prizvok, je dobesedno globalizem, ali kakor ugotavlja Grmič, »globalna katastrofa, globalna brezdušna situacija za človeka v svetovnem merilu«.

Kot je povedal v enem svojih pogovorov, sta kapitalizem in evangelijska dobrota nezdružljiva: »Kapitalizem je že po svojem bistvu nasproten človekoljubju in dejansko, objektivno sloni na egoizmu. Kapitalistu je glavna motivacija skrb za vedno več premoženja, skrb, kako bi lahko s premoženjem služil dobrobiti soljudi, svojim podrejenim, pa je bolj ali manj drugotnega pomena. Kapitalizem je daleč proč od evangelija, in bolj ko se ravna po trdi logiki tržnega gospodarstva, po neusmiljenih trendih globalizacije, in pri tem pozablja na svojo drugo, socialno plat, ki bi ji moralo služiti vsako imetje, toliko manj je krščanski.« Grmič ni bil optimist in ni verjel, da je zdajšnja doba sposobna najti kako zlato sredino, ki bi bila enako ugodna in sprejemljiva tako za kapital kakor za delo. Izrazil je slutnjo o prehanju iz ene skrajnosti v drugo, naraščali bodo nerešljivi socialni in siceršnji družbeni problemi, tesno povezani z ekološkimi.

Grmič je imel zelo razvit čut za prepoznavanje najbolj temeljnih problemov sodobnega časa in je tudi nas, svoje sodelavce pri reviji Znamenje – tudi ateisti smo bili med njimi – opozarjal na nujnost dojemanja resnice v njeni vsakokratni zgodovinski danosti in določenosti, kajti resnica nekega časa je vedno konkretna in prepoznavna v svoji socialni razsežnosti. Ta razsežnost danes pomeni, da so medčloveški odnosi nepravilni, medsebojno odtujeni, saj so vse preveč izpostavljeni izvrševalno-ukazovalni logiki, logiki določenega gospodstva, ki vedno deluje v smislu nadrejenosti – podrejenosti, se pravi dobesedno kot zatiralsko razmerje.

Vse življenje se je Grmič zavzemal za možnosti takšnega bivanja ljudi, iz katerih bi izginila omenjena nehumana razmerja, in še bolj za poti, kako je kaj takega dosegljivo. Zanj je bil odgovor na to predvsem etika – zato nas je še posebno svabil, da se vedno vprašajmo, kako, kajti nič etičnega ne sme učinkovati represivno. Vrednota solidarnosti vidno izstopa iz knjižice Poslednji spisi (2005); ta vrednota je dejansko temelj in izhodišče za nje-

prve najvišje teoretske resnice, nikdar povsem dokazljive, ljudi med seboj samo ločujejo in jih žal spravljajo na nasprotno bregove.

Na nas je, da opazujemo vzpon solidarnosti kot gibanja svetovnih razsežnosti. Nobenega vnaprejšnjega jamstva za uspešnost tega gibanja ni. Kar nekajkrat v zgodovini se nam je zgodilo, da se je kakšna sicer zelo plemenita ideja organizirane solidarnosti v trenutku, ko je iz gibanja prešla v institucijo ozi-

nikoli samo sredstvo za doseg nekih ciljev, da je treba dati prednost svobodi in demokratičnosti, ne pa avtoriteti, monolitizmu in totalitarizmu, da je treba upoštevati zahteve ekologije, ne pa gledati le na dobiček. Čim bolj bodo celotni naši pogledi na svet in življenje, tem bolj bomo v resnici tudi ustvarjali razmere, ki nam bodo prinašale srečo in zadovoljnost.«

Pozitivno vrednotenje tradicij NOB

Ena Grmičevih najbolj prepričljivih in trajnih misli je njegova osebna solidarnost s potjo, ki jo je prehodil slovenski narod v svojem boju za preživetje in osebno identiteto. Bila je tolikšna, da je s svojim iskrenim priznavanjem tradicije NOB in vrednot partizanstva možnosti svojega bivanja zreduciral že skoraj na obrobje, moderno rečeno: postal je avtsajder, in na to svoje avtsajderstvo je bil zelo ponosen – bilo je vir njegove pokončne drže in tu ni popustil. V svojih govorih na partizanskih srečanjih – partizanstvo, ta stisnjena pest ljudstva – je vsemu slovenskemu narodu sporočal nekaj preroškega. Ponosni smo lahko na svojo zgodovino, a ta ponos nam nalaga tudi odgovornost za prihodnost. Največji in upravičen ponos pa izhaja prav iz osvobodilnega boja v tistem času, ko nas je okupator obsodil na smrt. Nismo klonili, ker nam je tako narekovala naša slovenska zavest. In takšni hočemo ostati. Pri tem gre za same temelje humanizma.

Grmič je s svojo izrazito humanistično naravnostjo zelo dosledno, povsem odločno in nepopustljivo pozitivno vrednotil tradicijo NOB, kajti naša pot skozi zgodovino je bila »pot upornišstva v službi naroda in njegovih pravic« – na to moramo biti ponosni in ne podlegati kakšnim trenutnim političnim, predvsem strankarsko naravnanim interesom, kajti po njegovem uporništvu predstavlja naravnost preroško poslanstvo v naši narodni zgodovini in z njim smo ohranili svoj obstoj, svojo kulturo, ob njem smo napredovali in se v vsakem pogledu razvijali. Odločitev za osvobodilni boj, za osvobodilno fronto, je bila etično dejanje, naj ga presojava s katerega koli resnično humanega nazorskega vidika, je trajna Grmičeva misel.

Glavni urednik revije Znamenje Srečko Reher in župan iz Sv. Jurija ob Ščavnici Anton Slana pri polaganju cvetja na Grmičev grob na mariborskem pokopališču Pobrežje

govo refleksijo o sodobnosti, ki posega na zelo raznovrstna področja in je hkrati skupna povezovalna nit njegovih poslednjih misli.

Moja duhovna bilanca

V enajstih težah tega, kar je imenoval Moja duhovna bilanca, v kateri je v strnjeni in zgoščeni obliki podal nekatera svoja najbolj nosilna spoznanja, je v sedmi tezi izrazil: »Sožitje v dialogu in iskrenem sodelovanju, v komunikaciji in akciji je krščansko, drža resnično vernega človeka. Evangelij zahteva solidarnost in je v resnici socialna karizma. Je osvobajanje od vsega, kar človeka zaslužuje, ponižuje in mu dela krivico ali nasilje.« Naj bo jasno povedano, da je solidarnost druga plat pravičnosti.

Živeta solidarnost torej – najvišji imperativ bivanja, ko v času svojega življenja med rojstvom in smrtjo razumem, da je tako rekoč dejavna resnica moja zavestna izbira in odločanje, saj priznavam etičnost za prvo resnico. Za to resnico sem skoraj absolutno odgovoren in z gotovostjo trdim, da gre za nekaj, kar vem in poznam, ter lahko predvidim celo posledice svojih odločitev in dejanj. Taka praktično dejavna, tj. etična resnica bivanja ljudi med seboj povezuje, četudi se verujoči in neverujoči med seboj svetovno-nazorsko in religiozno razlikujejo –

roma institucionalizirano gibanje, povsem spremenila in prešla celo v teror. Tako iz zgodovine krščanstva kot tudi iz marksizma poznamo nekaj takih grozljivih primerov. Poznamo pa tudi naravo populizmov in česa so ti zmožni. Walter Benjamin je doumel, kako je fašizem videl svojo odrešitev v tem, da je pustil množicam priti do izraza (niti malo pa ne do njihovih pravic).

V solidarnosti še posebej prepričata to, čemur pravimo so-čutje, in osebno razumem Grmičeva poslednja opozorila in razmišljanja kot napotek k razmisleku o naravi sočutja – ne v kakšni patetični sopomenskosti in zlorabi – zato, da kaj etičnega zares učinkuje. Za našo razvito zmožnost vživljanja in doživljanja so-človeka, drugega človeka gre, za solidarnega človeka in za še bolj solidarno človeštvo, poudarja Grmič.

V njegovem sestavku iz knjižice Poslednji spisi z naslovom Ustava Evropske unije in krščanstvo je misel, ki zdaj, ko je Grmičeva življenjska pot že sklenjena, učinkuje večnostno, in o vrednotah, ki v našem času izstopajo, pove tole: »Mislim, da je treba na prvem mestu omeniti solidarnost med ljudmi, med narodi in državami, da je treba tržno naravnani globalizem povezati z etičnimi, splošno humanističnimi vrednotami v razmerju med ljudmi in med človekom in naravo, da je treba vedno v človeku gledati cilj in

Fotoatelje in galerija Pelikan

Originalni stekleni fotografski atelje s konca 19. stoletja vabi na edinstveno fotografsko doživetje na Slovenskem.

mnzr

muzejnovjegovine|celje
Prešernova ulica 17, 3000 Celje
T: +386 3 428 64 28; S: www.muzej-nz-cc.si

SVOBODNA

BESEDA je glasilo ZB za vrednote NOB Slovenije za domoljubna, socialna, gospodarska, politična, zgodovinska in kulturna vprašanja doma in po svetu. Izhaja vsak zadnji petek v mesecu.

Izdajatelj: ZB za vrednote NOB Slovenije

Zanj: Marjan Križman, predsednik

Uredniški odbor: mag. Blaž Kavčič

(predsednik) dr. Maca Jogan, Metka Mencej,

Mitja Meršol, dr. Cvetka Hedžet Tóth

Odgovorni urednik: Janez Alič

telefon: 041 686 322

elektronski naslov:

svobodna.beseda@gmail.com

Oblikovanje: Vid Brezočnik

Jezikovni pregled: Mirjam Furlan Lapanja

Naslov uredništva in naročnin:

ZB za vrednote NOB Slovenija,

Einspielerjeva ulica 6, 1000 Ljubljana

telefon: (01) 434-44-45; fax: (01) 434-41-17

romana.jemec@zbb-nob.si

PARTIZANSKA BOLNICA FRANJA

Gradnja skupne evropske identitete

V prazničnih majskih dneh se običajno v Partizanski bolnici Franja veselijo številnih obiskovalcev, da se z obiskom tega edinstvenega spomenika poklonijo spominu na prednike, ki so se v času druge svetovne vojne uprli okupatorju in nam z bojem proti fašizmu in nacizmu izborili svobodo. Letos ni bilo tako. Muzeji so sicer odprli svoja vrata, vendar pa je gibanje zaradi pandemije koronavirusa omejeno. Kot so sporočili iz Mestnega mu-

evropske dediščine (European Heritage Days Stories). »Naša zgodba, zgodba o Partizanski bolnici Franja, je bila namreč med vsemi prijavljenimi izbrana med 20 finalistov, ki se bodo potegovali za nagrado v vrednosti 10.000 evrov. V njej so prepoznali vrednote, ki so tudi vrednote združene Evrope. Franja je spomenik, ki nagovarja obiskovalce vseh generacij in narodnosti, spodbuja zavedanje pomena strpnega sobivanja, vzajemnega razumeva-

ju. Naj spomnimo, da je bila bolnica Franja namenjena ranjenim in bolnim partizanom, čeprav v njej tudi civilistom niso odrekli pomoči. V vseh oddelkih Franje se je zdravilo skoraj 900 pacientov različnih narodnosti, največ v centralnem oddelku v soteski Pasice (oddelek B). Od tam so bili številni poslani na nadaljnje zdravljenje v zunanje oddelke, ki so sprejemali lažje ranjene ali bolne. Med zdravljenimi je bilo le dobrih šest odstotkov žensk. Po do zdaj zbranih podatkih je v bolnišnici umrlo 83 ljudi.

V vseh oddelkih bolnišnice je delalo skupno več kot 150 ljudi. Nekateri so bili poslani iz drugih partizanskih enot, veliko pa je bilo takšnih, ki so v bolnišnico prišli kot bolniki ali ranjenci in so se po ozdravitvi pridružili osebju. Pred vojno so opravljali različne poklice, največ je bilo delavcev, kmetov in obrtnikov, nekaj tudi dijakov in uradnikov. Po sili razmer so nato postali bolničarji, graditelji, ekonomski oziroma to, kar so od njih zahtevale trenutne potrebe.

Ob nedavnem obisku Franje sta dva italijanska gosta v knjigo vtisov zapisala, da je to »izkušnja, ki nas povrne do korenin celotne Evrope«. Veselite se z nami in obiščite Franjo tudi na www.pb-franja.si.

Prva razglednica iz leta 1945

zeja Idrja, se kljub vsemu veselijo. Prav pred prazniki so namreč prejeli obvestilo, da so bili uspešni pri prijavi na razpis Zgodbe dnevov

nja in sodelovanja med evropskimi narodi, ki želijo ohraniti svojo lastno pa tudi graditi skupno evropsko identiteto,« so zapisali v muze-

OBLETNICA – Pred 75 leti je umrla Ana Frank

Znameniti dnevnik mlade Judinje

Dr. Marjan Toš

Letos je minilo 75 let od smrti Ane Frank, judovske najstnice, ene od številnih žrtev holokavsta. V zgodovino se je trajno zapisala z znamenitim dnevnikom. Pisati ga je začela leta 1942, zadnji vpis pa je datiran s 1. avgustom 1944, torej tri dni prej, preden so skrivališče odkrili Nemci.

Ob obletnici se spodobi, da se spomnimo tega dela, ki je aktualno tudi danes. Ni zgolj večni opomin na strahote holokavsta, ampak tudi svojevrsten zapis o nekem času, ki še ni pozabljen. Gre za najtemnejše obdobje v 20. stoletju, v katerem je genocid nad drugačnimi doživel neverjetne razsežnosti s strašnimi posledicami popolnega razčlovečenja in ponižanja manj vrednih ras, zlasti Judov, Slovanov in Romov.

Za družino Frank je dolgo časa veljala resnica, da so bili izdani. A novejša študije zgodovinarjev in drugih strokovnjakov iz muzeja Ane Frank v Amsterdamu opozarjajo, da je čisto mogoče, da so prizidek zgradbe, v kateri se je Ana Frank skrivala skupaj s svojo družino in še s štirimi drugimi Judi, odkrili med preiskavo prevar s kuponi za hrano. Do zdaj so domnevali, da so ljudi, ki so se skrivali v zgradbi v Amsterdamu, našli zahvaljujoč anonimnemu telefonskemu klicu. Anonimnež naj bi jih izdal nemški obveščevalni službi. Novejša študija je to domnevo pred kakšnimi štirimi leti postavila pod vprašaj.

Na to kaže tudi Anin dnevnik, v katerem je zapisala, da so 4. avgusta 1944, ko so jih našli, prijeli dva človeka, ki sta sodelovala pri nezakonitem razdeljevanju kuponov za hrano. Ta dva človeka pa naj bi ži-

veli v isti zgradbi. Očitno je pot do prave zgodovinske resnice včasih dolgotrajna in naporna in najbrž lahko strokovnjakom amsterdamskega muzeja verjamemo, da se je aretacija nesrečne Ane in njene družine pripetila zaradi naključja. Ta so v zgodovini večkrat usodno vplivala na razplet nekaterih dogodkov in očitno je bilo tako tudi v Anini zgodbi. Strokovnjaki poudarjajo, obstajajo tudi drugi znaki, ki bi to tezo lahko potrdili. Tedaj so namreč v večini primerov Jude izdajali prek stacionarnih telefonov, ki od leta 1944 zaradi prekinjenih telefonskih linij niso delovali. Telefonske številke nemške obveščevalne službe pa tudi ni bilo v telefonskem imeniku. »To vodi do realne možnosti, da je klic, če je do njega prišlo, prispel iz ene od drugih vladnih agencij,« so zapisali raziskovalci. Poudarili pa so še, da vendarle ni mogoče popolnoma izključiti niti možnosti izdaje, ki je do zdaj veljala za uradni vzrok aretacije Frankovih. Kot še poudarjajo strokovnjaki, prav tako ni dokazana povezava med goljufijami s kuponi in odkritjem Frankove družine. Ano Frank so, potem ko so njihovo skrivališče odkrili, sprva poslali v nemško koncentracijsko taborišče Auschwitz, nato pa so jo skupaj s sestro Margot premestili v taborišče Bergen-Belsen, kjer je februarja 1945 umrla zaradi tifusa.

Njen dnevnik je izšel leta 1947 in takrat se je na Nizozemskem začelo na veliko ugibati, kdo bi Frankove lahko izdal. Najprej je postal glavni osumljenec Wilhelm van Maaren, upravljavec skladišča, ki je bilo pod skrivališčem Frankovih. Med zaslišanji izdaje ni priznal in policija ga je izpustila. Nato so osumili in zaslišali snažilko Leo Hartog, ki naj bi neki ženski zaupala,

da se v hiši skrivajo Judje. A policiji se tudi njena pripoved ni zdelala prepričljiva in je primer zaključila. V odkrivanje izdajalca se je vključil še najbolj znani lovec na nacistične zločince, Simon Wiesenthal, in izsledil uradnika, ki je vodil aretacijo družine Frank. Ime mu je bilo Karl Josef Sliberbauer in je živel na Dunaju. Wiesenthalu je povedal, da je bil izdajalec neki zaupni nacist, in hkrati zanikal, da bi to lahko bil van Maaren.

Špekuliranja o izdajalcu Frankovih so se še kar nadaljevala. Najbolj so sumili snažilko, ki pa vse do smrti izdaje ni priznala. Leta 2002 je raziskovalka Carol Ann Lee dobila priznanje od izdajalčeve družine in zapisala, da je bil izdajalec razpiti antisemit in zagrizeni nacist Anton Ahlers. To trditev pa je že leta 2003 ovrgel nizozemski Inštitut za dokumentacijo. Leta 2013 je izšla knjiga Eve Schloss, v kateri je povedala svojo verzijo zgodbe o izdaji Frankovih. V knjigi govori o kolarantki Miep Braams, ki naj bi izdala več kot 200 judovskih družin, tudi Frankove. A do zdaj tudi njej še ni bila dokazana izdaja.

KOLUMNA

Jože Pogljajen

Začarani krog kolesarskih protestov

Epidemije je konec, koronavirus je tej vladi uspelo premagati, je sredi maja razglasil njen predsednik Janša. Večina ministrice in ministrov pa temu pritrdila na dopisni seji vlade. Bolj točno, epidemije bo konec zadnji dan letošnjega maja, kajti če bi trajala samo en dan dlje, bi vlada morala za en mesec podaljšati razdeljevanje proračunskega denarja, kar bi terjalo dodatno nekajstomilijonsko zadolževanje.

Nekateri trdijo, da je bil to tudi glavni razlog za to politično odločitev vlade o koncu virusne epidemije. Tovrstna sumničnja vsaj posredno potrjuje skepticizem tistih epidemiologov, ki niso pod Janševim nadzorom, da je odločitev o koncu epidemije prenapetost. Tudi minister za zdravje Gantar očitno ni bil navdušen nad to Janševo odločitvijo, povedal je celo, da sploh ni vedel, da se pripravlja takšna precej tvegana odločitev.

Kakor koli že, odkritih okužb je vse manj, tudi ljudje v domovih za starejše ne umirajo več zaradi korone, del otrok je začel hoditi v vrtce in šole, gostilne niso več prepovedane, odprte so poti na sončni hrvaški Jadran. Skratka, življenje ljudi v državi se počasi vrača v normalen vsakdanjik. Čisto tako seveda ni. Politično življenje je namreč daleč od normalnosti. Napoveduje se val preiskovanj politične in tudi konkretne kazenske odgovornosti, povezane predvsem z nabavami zaščitne opreme.

Nekaj vsaj na videz novega pa so petkovi kolesarski protesti. Novi so predvsem po izvirnosti. Več kot deset tisoč ljudi – policija je verjetno po navodilih s Trstenjakove številu protestnikov praviloma zniževala za polovico, kot da je pomembno, ali je protestnikov deset ali »samo« pet tisoč – smo na ljubljanskih ulicah sicer že videli pred leti. Nič novega tudi ni, da so janjisti na čelu s pred-

sednikom vlade ter policijskim in še nekaterimi drugimi ministri začeli bruhati ogenj in žveplo na protestnike. Kaj vse ti niso bili, klaviar socialisti, skrajni levičarji, komunajzarji, lenuhi, državni zajedalci in škodljivci, Soroševi plačanci ... Ne tako redko je bilo slišati tudi obtožbe, da so morilci, ker s protesti prenašajo koronsko bolezen, od katere drugi ljudje umirajo. Čisto brez podlage ti zadnji očitki niso, toda verjetnost, da bi kolesarji kar tako prenašali virus, je izrazito majhna. V obtožbah so, kot rečeno, prednjačili privrženci SDS, medtem ko so drugi koalicijski partnerji – precej plaho, a vendarle – omenjali, da so protesti sestavni del demokracije in jih treba kot take tudi razumeti.

Razlogi za proteste in s tem tudi zahteve kolesarjev so različni, a jih je vendarle lahko spraviti na skupni imenovalc »stop janjšizmu!« oziroma »Janša, odstopi!«. Na prvi pogled torej gre do protestniki na roke opozicijskim strankam, ki ji je gotovo prvi cilj spet priti na oblast. Kar je seveda mogoče le, če ta vlada pade. Tako ali drugače. A taka podoba demonstracij je površna. Kolesarji namreč odklanjajo vsako povezavo z obstoječimi strankami, še več, odklanjajo

so sodelovanje vidnih članov strank na protestih. Nekako v slogu »vsi so isti«. Kar seveda drži le deloma, predvsem v tem, da ko osvojijo oblast, bolj mislijo na lastne kot na interese volivcev, ki so jim oddali glasove. Vendar ostaja dejstvo, da tudi te kolesarske vožnje okrog s policijskimi ograjami zagrajene parlamenta – le zakaj je treba parlament v petek zvečer braniti pred kolesarji, je seveda vprašanje za radio Erevan – ne bodo povzročile padca Janševe vlade. Janša tudi zaradi podobne vstaje pred leti ni odstopil, njegova vlada je (raz)padla zaradi poročila protikorupcijske komisije o njegovem nepojasnjem premoženju. Res je, da je med poslanci DeSUS in tudi SMC vse več nezadovoljstva, ker jih janjisti »režejo kot salamo«, če se spomnimo odmevne izjave nekega vidnega krščanskega demokrata pred leti. Toda hkrati v opozicijskih strankah ni videti volje, da bi se notranje resetirale – tudi kadrovske – in si s tem morda prislužile vsaj delno zaupanje večjega števila volivcev, ki jih za zdaj predstavlja deset in več tisoč kolesarjev. In tako ostajamo v začaranem krogu nemoči in jeze, bistvenih sprememb na bolje pa ne bo.

PRAZNOVANJE - 75. obletnica zmage in osvoboditve

Ljubelj – 13. junija polaganje vencev

Koordinacijski odbor žrtev vojnega nasilja pri ZZB NOB Slovenije je za 13. junij, ob obletnici osvoboditve koncentracijskega taborišča Ljubelj, skupaj z občino Tržič načrtoval tradicionalno srečanje slovenskih taboriščnic in taboriščnikov, ukradenih otrok, izgnancev, zapornikov in beguncev v Podljubelju. V skladu z navodili Nacionalnega inštituta za javno zdravje zaradi preprečevanja širjenja koronavirusnih okužb bomo obletnico zaznamovali zgolj s polaganjem vencev pri spomeniku Obtožujem – J'accuse v Podljubelju, in sicer **v soboto, 13. junija, ob 11. uri**, ter s položitvijo rdečih nagljev pri spominskih ploščah z imeni vseh taborišč, kjer so trpeli in umirali Slovenci, in pri krematoriju.

Naj spomnimo! Koncentracijsko taborišče Ljubelj je bilo zgrajeno leta 1943 na obeh straneh ljubeljskega prelaza kot pomožno taborišče koncentracijskega taborišča Mauthausen. Prvi taboriščniki so prišli na Ljubelj junija leta 1943 iz Mauthausna. Do konca vojne je moralo približno 1800 jetnikov skopati predor skozi Karavanke. Pri tem je približno 40 ljudi umrlo zaradi trdega dela ali pa so jih usmrtili. Največ taboriščnikov je bilo Francozov, in sicer okoli 800, Poljakov je bilo 450, Rusov 188, Jugoslovanov 144 in Nemcev 70. Prvi komandant taborišča je bil Julius Ludolf, kmalu ga je zamenjal Jakob Winkler. Taborišče je bilo osvobojeno 7. maja 1945, ko so internirance izpustili na svobodo.

Jasenovac – ustaško taborišče smrti

S polaganjem vencev in cvetja ter prižiganjem sveč so pri spomeniku Kamniti cvet v Jasenovcu na Hrvaškem zaznamovali 75. obletnico osvoboditve koncentracijskega taborišča Jasenovac. Prvič po letu 2014 se je na slovesnosti zbral celoten hrvaški državni vrh.

Venec so k spomeniku avtorja Bogdana Bogdanovića skupaj položili predsednik republike Zoran Milanović, predsednik hrvaškega sabora Gordan Jandroković in predsednik vlade Andrej Plenković. Prisotni so bili tudi preživeli taboriščniki, predstavniki srbske, judovske in romske manjšine kot tudi predsednik Zveze antifašističnih borcev (SABA RH) Franjo Habulin. »Počasi se tudi pri nas premika, gre na bolje. Ne moremo v mesecu dni spremeniti, kar se je kopičilo leta. Napredek je tudi v tem, da je država za letos rezervirala denar za 200 dijaških razredov, ki naj bi obiskali taborišče Jasenovac in se tako podočili o holokavstu, že prihodnje leto pa bi vse hrvaške šole morale obvezno obiskati nekdanje taborišče v okviru predmeta zgodovina.« Iz Jasenovca so odstranili tudi spominsko ploščo HOS-a, na kateri je bil uklesan ustaški pozdrav »Za dom spremni«. Premestili so jo v Novsko.

Taborišče Jasenovac je bilo osvobojeno **22. aprila 1945**, ko je zadnjih 600 taboriščnikov izvedlo preboj. Rešiti se je uspelo le okoli 70 zapornikom. Taborišče Jasenovac je s svojimi podružnicami obstajalo 1337 dni. V njem so zverinsko umorili več kot sto tisoč ljudi, od tega 20.100 otrok do štirinajstega leta starosti. V Jasenovcu je bilo zaprtih tudi okoli 400 Slovencev, od katerih jih je umrlo 282.

Dachau – taborišče postavili že leta 1933

29. aprila pred 75 leti je bilo osvobojeno zloglasno koncentracijsko taborišče Dachau. Članice in člani Skupnosti internirancev Dachau smo v letošnjem jubilejnem letu načrtovali obisk taborišča in udeležbo na spominski slovesnosti. Zaradi odpovedi smo ostali doma. S pomočjo članov mednarodnega komiteja Dachau (CID) in vodstva spominskega parka smo »položili« venec taboriščnega odbora pred osrednji spomenik v Dachauu. Prav tako je venec položilo slovensko veleposlaništvo iz Berlina. Omogočen pa nam je bil virtualni ogled polaganja vencev in nagovorov vidnejših članov CID-a: <https://www.kz-gedenkstaette-dachau.de/aktualies/liberation>.

Koncentracijsko taborišče Dachau so odprli 22. marca 1933. Imelo je več kot sto podružnic. V taborišču je umrlo več kot 33.000 ljudi 40 narodov in narodnosti. Skozi taborišče naj bi šlo okoli 250.000 zapornikov. V Dachauu je bilo tudi 3969 Slovencev, 1602 sta umrla.

Vesna Dobre

Mauthausen – videokomemoracija

5. maja 1945, pred 75 leti, je bilo kot zadnje osvobojeno koncentracijsko taborišče Mauthausen, v naslednjih dneh pa še njegova zunanja taborišča. Že 3. maja so taborišče Mauthausen zapustili esesovci, v zadnjih dneh pred odhodom pa so načrtno uničevali vse dokazno gradivo o grozodejstvih, ki so jih izvajali v taborišču. Taboriščnikom pa je vseeno uspelo rešiti kar nekaj fotografij in drugega gradiva. 5. maja 1945 je v taborišče prišel izvidniški vod ameriške vojske, naslednjega dne pa so enote 3. ameriške armade vkorakale v taborišče. Po zaveznih podatkih naj bi bilo v taborišču nekaj sto ujetnikov, pričakalo pa jih je več deset tisoč obnemoglih

taboriščnikov, ki so vojake sprejeli z velikim navdušenjem.

Letos je kot toliko drugih manifestacij odpadla tudi komemoracija ob 75. obletnici osvoboditve koncentracijskega taborišča Mauthausen. Pod vodstvom avstrijskega odbora Mauthausen in mednarodnega odbora KT Mauthausen smo pripravili videokomemoracijo. Začela se je 10. maja 2020 ob 11. uri s slovesno obnovo prisega, ki so jo osvobojeni taboriščniki izrekli pred odhodom domov. Tokrat so jo obnovili mladi predstavniki nacionalnih organizacij. V imenu slovenskih taboriščnikov jo je povedala Lea Kočevar, maturantka Gimnazije Šentvid. Letošnja tema komemoracije je bila človečnost brez meja. V različnih besedilih smo se spomnili medsebojne pomoči taboriščnikov za preživetje v taborišču, hkrati pa so nastajale tudi primerjave s sedanjim časom. Na manifestaciji so sodelovali različni predstavniki drugih taboriščnih odborov in tudi predsednik mauthausenskega mednarodnega taboriščnega odbora, Luksemburčan Guy Dockendorf. Poseben del je bil namenjen nagovorom preživelih taboriščnikov. Vodja sloven-

skega taboriščnega odbora in častni predsednik mednarodnega odbora KT Mauthausen Dušan Stefančič je poudaril: »Ob 75. obletnici osvoboditve taborišča Mauthausen in seveda konca vojne v Evropi se moramo spomniti deklaracije mednarodnega komiteja Mauthausen, ki jo je objavil že v maju leta 1945, v kateri je zahteval svobodo za človeka in vse ljudi na svetu. Ta deklaracija se je uporabljala dolga leta in mauthausenski komite je to dopolnil s prisego, ki jo navzoči ob obletnici osvoboditve slovesno potrdimo. V tej zvezi moram s ponosom povedati, da Slovenija v besedilu svoje nacionalne himne omenja ravno vse te svoboščine.«

Posnetek celotne komemoracije si lahko ogledate na: <https://www.youtube.com/watch?v=Sn-7zBtRghGg&feature=youtu.be&t=768>

Tudi v zunanjem taborišču KT Gusen so pripravili videokomemoracijo, ki so jo premierno predvajali v soboto, 9. maja 2020. Pripravili smo nagovor Dušana Stefančiča, ki je bil taboriščnik KT Gusen I in KT Gusen II.

Ogled videokomemoracije je mogoče na: <https://youtu.be/U9N-1DEIHSS8>

Slovenci smo bili ob 75. obletnici osvoboditve v taborišču tudi prisotni: slovenska veleposlanica v Avstriji mag. Ksenija Škrilec, je 5. maja 2020 z delegacijo položila vence v KT Mauthausen in KT Gusen.

Koncentracijsko taborišče Mauthausen je imelo 49 podružnic, vse razen KT Ljubelj jug so bile na avstrijskem ozemlju. Med prvimi so prišli v taborišča nekdanji španski borci – slovenski prostovoljci in ko-roški Slovenci. Slovenke so prišle v podružnico Hirtenberg jeseni leta 1944 iz KT Ravensbrück in iz KT Auschwitz. Skupaj jih je bilo 109. Od več kot 4.100 Slovencev jih je v taborišču in njegovih podružnicah umrlo skoraj 1800. Med drugimi so bili tu zaprti pisatelj Lovro Kuhar (Prežihov Voranc), arhitekt Niko Kralj in pisatelj Ivan Potrč.

Slovenci so v večjem številu prišli v taborišče na komemoracije že leta 1955. Jugoslavija je prvo ploščo postavila leta 1955 in je vzdana na taboriščni steni levo od vhodnega stolpa. Glavni spomenik je Jugoslavija postavila nekaj let pozneje; danes je v oskrbi Republike Srbije.

Ob 50. obletnici konca druge svetovne vojne je leta 1995 slovenski taboriščni odbor postavil v parku spomenikov slovenski spomenik. Ta spomenik je podoben tistemu, ki stoji na območju taborišča Ljubelj jug in je bil zasnovan po načrtih arh. Borisa Kobeta. Izdelal ga je kroparski mojster Adam Kržišnik. **dr. Monika Kokalj Kočevar**

PESMI

Koronavirus

*Takoj ko se je rodil,
je začutil, kakšno je moč dobil,
si krono je na glavo dal in si rekel,
jaz sem tisti, ki bo ves svet zastraševal.
Saj ne more več tak' bit',
da vleče lahko vsak svoj štrik.
Vse uničil, vse pobral,
za nas pa ne bo nič ostal!'*

*Dajte, glavači, se že usest'
in nekaj pametnega za ves svet narest',
da človeštvo bo in ne bogastvo na prvem
mest',
pa boste imeli čisto vest.*

*A ta, ki me je narediti znal,
mu mogoče je že žal,
da mi dal je tako moč,
da bi lahko vse spravil proč.*

*Bi star pregovor le držal,
da tu in tam še bo kdo ostal.
In iz hriba v hrib bo klical in spraševal,
a je tam gori kdo ostal.
Ta pregovor je star že sto in več let,
kaj vse bo doživel ta svet.
Vse to je moja babica znala nam povedat' in rečt'.*

Terezija Cvikl,
KO ZB za vrednote NOB Petrovče

Prvi maj

*Zakaj? Zakaj je prvi maj?
Da ne bi vrnili se spet tja nazaj,
ko le gospod živel je kakor trot,
a delavec je bil zatrt, pregan,
ko svojo pravdo zahteval je zaman.*

*Kot sužnji, kot živali
garali so od zore do noči vse dni,
vedno in upanju na boljše dni,
zato je tekla tudi kri.*

*Ozirali so se v nebo, o bog!
Le kdo nam revežem pomagal bo?
Pravic ne da se kar dobiti,
zanje se treba je prav vsak dan boriti.
Zato! Zato je prvi maj,
da več ne bi bilo, kot je bilo nekdaj.*

Maks Kobal

Prihod v Dachau

*O ljubi Bog, naj onemim,
da ne bom prišla v Dachau.
O ljubi Bog, naj oglušim,
da ne bom verjela vsem nesmislom.
O ljubi Bog, naj oslepim,
da se mi bo zdelo vse v redu.
Zdaj sem nema, gluha in slepa
in tako zrela za Tretji rajh.*

(S temi besedami opisuje v Budimpešti rojena Židinja Kato Gyulai prihod v Dachau, 20. novembra 1944)

POGOVOR

Franc Sever - Franta je 21. marca dopolnil 97 let

»Imamo le eno svojo domovino«

Evropski poslanec dr. Milan Brglez je pred dnevom upora proti okupatorju in dnevom zmage po telefonu poklical nekdanjega partizanskega komandanta Franca Severja - Franta. Zanimala sta ga njegovo zdravje in preživljanje časa v času pandemije koronavirusa. Prav tako sta spregovorila o prihajajoči krizi v evropskem gospodarstvu in dogajanju doma.

Dr. Milan Brglez

Franc Sever-Franta

Kako preživljate te čase, to zdravstveno krizo?

»V teh okoliščinah ter v svetovni in naši zdravstveni krizi sem vesel, da je naš narod pokazal izredno solidarnost in spet potrdil, da ko nam je hudo, se zedinimo. Ob tem pa smo še enotno pokazali disciplinirano voljo v pozitivni naravnosti, da se sami discipliniramo, ko je treba zaščititi zdravje naših ljudi. Krona vsega naštetega bi bila, če bi ta zdajšnja pozitivna naravnost redno pripomogla tudi k pomiritvi razkola iz druge svetovne vojne. Bile pa so te informacije o poteku in posledicah epidemije pomajkljive, skupaj s transparentnostjo niso odigrale tistega pozitivnega vločka, ki je v takšnih primerih izredno pomemben za moralo ljudi. Živ, klasični primer v našem narodnoosvobodilnem boju je bil vzdrževanje in ohranjanje morale tudi v najtežjih okoliščinah boja, kajti od morale je v krizi marsikaj odvisno. Predvsem mora biti morala pozitivna in ne črnogleda.«

Eden izmed prvih odzivov na krizo je bila okrepljena solidarnost med ljudmi v državi. Mlajši so se ponudili, da za starejše gredo v trgovino in po opravkih. Vi ste imeli izkušnjo solidarnosti in tovarištva iz partizanov. Ali lahko skleneva, da je v slovenski narod vgrajena solidarnost?

»Vsekakor! To so nam naši predniki ukoreninili, da smo obstali. Človeku postane toplo pri srcu, ko skozi okno vidim mladega fanta, kako pred sabo pelje invalida, starčka, in v levi roki nosi vrečko s hrano, ki sta jo verjetno kupila v trgovini. Kako bi to komentiral drugače kakor sreča, s solzami v očeh, in želim si, da bi to plemenito dejanje živelo tudi v času, ko bo virusa konec. Da bi bil naš narodnoosvobodilni boj uspešen, smo krepili vrednote, kot so vzajemnost, sloga, enakopravnost, domoljubje, pokončnost, pogum, tovariška pomoč in medsebojno zaupanje. Prav tako smo

krepili moralo tako, da smo krepili zaupanje v narodnoosvobodilni boj in vizijo, da se bojujemo za ljudi. Za vse nas. To nas je vodilo k zmagi. Te vrednote so zdaj na tem našem narodnem pogorišču umaknjene v ozadje. »Vrednote«, o katerih se na žalost Slovenci pretekamo, so kolaboracija in poveljni poboji. To bi morali že davno razčistiti in pustiti zgodovinarjem.«

Kako se vam zdi, da se je odzvala Evropa? Je dovolj solidarna ali bi se države in voditelji morali bolj zgledeovati po ljudeh? Slišimo, da najbogatejše države ne želijo pomagati najšibkejšim in najbolj prizadetim. Kaj pogrešate pri zdajšnjih evropskih voditeljih?

»Najprej pogrešam večjo in močnejšo solidarnostno Evropo v državniškem, družbenem, finančnem, gospodarskem in varnostnem pomenu. Unija je zdaj okorna, tudi nefunkcionalna, neenotna, nekonkurenčna, in kot takšna sama daje podlago za svoje rušenje. Ne vem, ali je sedanja ekipa v vodstvu Unije sposobna odpraviti te težave. Ne glede na to pa vsekakor podpiram naše članstvo v njej, kajti mi Slovenci nimamo boljše alternative, kot sta EU in NATO. Mislim, da bi morali koronavirus in še veliko neznanih bakterij in virusov okrepiti našo solidarnost med ljudmi v Uniji in med narodi v svetu.«

Kakšne bodo po vašem največje težave, s katerimi se bo soočalo gospodarstvo po koncu krize? Bomo zmogli premisliti obstoječi model gospodarjenja in delitve bogastva ali bomo ostajali v istih vzorcih?

»Prvi napor k normalizaciji stanja mora biti gospodarsko-finančna in trgovinska aktivacija, ki je zdaj v globokih težavah, saj se je prekinilo obratovanje v svetu in pri nas. Povrnitev v normalo – socializacijo in modernizacijo – pa mora biti varna, premišljena, postopna, pravična in vzajemna ter mora vključiti vse

vire in vsa področja, ki jih imamo: računalnike, robote, kibernetiko, pogonska goriva, infrastrukturo, industrijo, kmetijstvo in še mobilnost in logistiko. Sicer pa menim, da čeprav je koronavirus močno posegel v družbeno-ekonomski sistem, kapitalizem z raznimi prilagajanjimi in početji še vedno drži vajeti v svojih rokah. Revolucije si namreč nihče ne želi.«

Če bomo dovolj dosledni pri spoštovanju navodil stroke in drugih omejitev, se napoveduje postopni izhod iz (samo)omejevalnih ukrepov. Kakšno je vaše sporočilo ljudem?

»Zavedajmo se, in tako tudi ravnajmo, da edino složni in v prijateljskih odnosih s sosedi lahko v viziji in v prihodnosti ostanemo na našem območju ter v naših družbenih ureditvah svobodni in enakopravni z drugimi demokratičnimi narodi. Svoboda, mir, narodne pravice so pokvarljivo blago, zato jih mora vsaka generacija ohranjati in oplemenjevali ter se zanje boriti z enotnostjo in odločnostjo naroda. Imamo le eno svojo domovino in drug brez drugega ne moremo gospodarsko, družbeno uspešno obstajati in živeti. Prijatelje in nasprotnike si ustvarjamo sami, zato bodimo složni. S tem bomo spoštovani doma in v tujini.«

Kaj je bila prva stvar, ki ste jo naredili, ko smo lahko šli iz svojih stanovanj v lokale? Je bila to kava v Pingvinu ali kaj drugega?

»Da, med prvimi je bila naša kavica! S kavico smo proslavili tudi moj zamujeni rojstni dan in potem pozitivno naprej. Tudi na kraj spomina: Menino planino. Ob tej priliki pa bi se prisrčno zahvalil vsem tovarišicam, tovarišem, prijateljem in znancom ter neznancom tako rekoč iz vse Slovenije, ki so mi za moj 97. rojstni dan poslali več kot tisoč osebnih voščil, tudi na spletu. Resnična hvala za ta nepozabna sporočila.«

KOMENTAR

Dr. France Križanič

O naložbah

Naložbe ali investicije predstavljajo vse dobrine (tržne in netržne), ki se v nekem obdobju ne porabijo. Te dobrine služijo kot proizvodna sredstva (stroji, poslovne stavbe), kot trajne potrošne dobrine (avtomobil, stanovanjska hiša), kot netrajne potrošne dobrine (hrana, obleka) ali kot reprodukcijski material oziroma surovine (bencin, tekstilno blago). Stroj kot primer proizvodnih sredstev se v proizvodnem procesu troši postopoma, avtomobil kot trajna potrošna dobrina pa lastnik oziroma lastnica tudi uporablja postopoma. Naložbe so tudi v pridobivanje novega znanja, informacij, patentov in licenc. Gre za povečanje neopredmetenih dobrin oziroma proizvodnih sredstev.

Naložbe povečujejo bogastvo oziroma kapital, to je vsoto dobrin, ki jih upravlja narodno gospodarstvo (osnovne pojme o naložbah povzemam po Aleksander Bajt, Franjo Štiblar: Ekonomija, ekonomska analiza in politika). Poleg proizvedenega bogastva spada k temu tudi naravno bogastvo. Naložbe ga lahko v nekaterih primerih izboljšujejo in tako povečujejo. Dobre, ki sestavljajo bogastvo, imajo vsaka svojo življenjsko dobo. Sčasoma se izrabijo in propadejo ali pa zastarajo (oprema postane nekonkurenčna). Naložbe, ki nadomeščajo upadanje vrednosti, so obnovitvene naložbe, z njimi kapital načeloma ohranja svojo vrednost. Naložbe, ki povečujejo kapital, so razširitvene. Če gre za naložbe v proizvodne dobrine, dajejo narodnemu gospodarstvu nove zmogljivosti. Naložbe vključujejo tehnološki napredek, govorimo o tako imenovanem »vgrajenem tehnološkem napredku«. Nove dobrine so kakovostnejše in (če gre za proizvodna sredstva) produktivnejše od starih. Zato naložbe, financirane iz amortizacije, niso le obnovitvene, ampak povečujejo zmogljivosti gospodarstva.

Vlagatelji so podjetja in druge gospodarske organizacije, gospodinjstva, država in nevladne organizacije (društva). Vlagatelj se odpoveduje porabi v sedanjem času ob pričakovanju, da bo imel večjo korist od porabe v prihodnosti. Kadar vlagatelj financira naložbo s tujimi sredstvi (na primer s kreditom), mora pričakovati, da bo prihodnja korist od naložbe presegala stroške, ki jih ima z njo. Če se omejimo na naložbe v proizvodna sredstva (stroje, stavbe, obratni kapital za angažma dodatnih zaposlenih), so smiselne, kadar vlagatelj pričakuje rast povpraševanja, ki ga bo lahko kril s proizvodnjo v novih gospodarskih kapacitetah (tovarni, poslovnih prostorih). Pri tem

je pomembno, koliko je že imel prostih zmogljivosti, preden se je odločil za naložbo. Pri velikih nezasedenih zmogljivostih se bo vlagatelj odločil za razširjene naložbe le v primeru uvajanja novih izdelkov, novih procesov ali zaradi nadomeščanja prispevka naravnih danosti oziroma dela s kapitalom.

Za razumevanje vloge naložb v osnovna sredstva si pomagamo z Marxovimi reprodukcijskimi shemami (Karl Marx: Kapital, zvezek II). V njih se gospodarstvo deli na I. oddelek, ki proizvaja opremo, gradi stavbe in podobno, ter na II. oddelek, ki proizvaja potrošne dobrine. V ravnovesju II. oddelek dostavlja I. oddelku vse potrebno za osebno porabo tam zaposlenih delavcev in porabo lastnikov, I. oddelek pa dostavlja II. oddelku proizvodna sredstva za obnovitvene naložbe. Razširitvene naložbe so mogoče tako, da I. oddelek poveča kapital in proizvodnjo na račun zmanjšanja kapitala in proizvodnje v II. oddelku. Z drugimi besedami povedano, na račun zmanjšanja proizvodnje in dobave življenjskih sredstev

Povečanje dolga Jugoslavije s 6,6 milijarde dolarjev v letu 1976 na 21,1 milijarde dolarjev v letu 1981 je državo privedlo v gospodarsko depresijo in razpad.

rij Feldman: O teoriji stopenj rasti nacionalnega dohodka) in na Kitajskem, pa tudi gospodarski svetovalci Indije v obdobju pokolonialne obnove (Amartya Sen: Izbira tehnike). V Sloveniji je bil na primer s takšno strategijo zgrajen Litostroj. V Sovjetski zvezi je ta strategija privedla do velike lakote v letih 1932 in 1933, pa tudi do razvoja, ki je omogočil zmago v drugi svetovni vojni. Na Kitajskem je ta strategija privedla do velike lakote od leta 1959 do 1961. Slovenija in Jugoslavija sta te vrste strategije razvoja hitro opustili in ga nadomestili s financiranjem naložb s krediti, najetimi v tujini. Do leta 1975 je ta strategija dajala rezultate in omogočala hitro gospodarsko rast, modernizacijo in izboljšanje življenjskega standarda. Povečanje dolga Jugoslavije s 6,6 milijarde dolarjev v 1976 na 21,1 milijarde dolarjev v 1981 (ob 12-odstotni obrestni meri), je državo nato privedlo v gospodarsko depresijo in razpad.

Gospodarski razvoj, temelječ na strategiji, izpeljani iz Marxove ideje razširjene reprodukcije, je povezan z nasiljem. Po mojem razumevanju Slavoj Žižka (Zgodovina in nezavedno) izvira to nasilje iz »strahu, da bi želeli«. Gre za nasilje birokratov, povezano z varčevanjem, potrebnim za razširitvene naložbe. V tem okviru je stalinizem paradoks razredne družbe z enim samim razredom.

AKTUALNO

Ustavna pritožba zoper sodbo Vrhovnega sodišča

Na sedežu ZZB za vrednote NOB Slovenije je 11. marca potekala novinarska konferenca, na kateri so predstavili vsebino dveh vloženih ustavnih pritožb zoper sodbo Vrhovnega sodišča iz oktobra lani v zadevi Leon Rupnik. Vrhovno sodišče je po oceni predlagateljev s sodbo rehabilitiralo domobranskega zločinca Leona Rupnika.

likujeta se le po pritožnikih in organizacijah, ki jim ti pripadajo. Prvo pritožbo sta vložili Zveza združenj borcev za vrednote NOB Slovenije in Judovska skupnost Slovenije, drugo pa Mestna občina Ljubljana.

Vrhovno sodišče je namreč lani po več kot 70 letih po obsodbi domobranskega generala Leona Rupnika, s katero so ga obsodili na smrt,

Zločinec general Leon Rupnik

na na ljubljansko okrožno sodišče.

»Nad sklepom Vrhovnega sodišča smo bili zgroženi, da se po 75 letih sodišče odloči in poišče v sodbi vojaškega sodišča iz leta 1946 razloge ne samo za to, da sojenje vrne na okrožno sodišče, ampak da s tem rehabilitira vojaškega in vojnega zločinca Leona Rupnika, ki je s svojimi dejanji namerno škodoval slovenskemu narodu in ki je s svojimi dejanji prizadel veliko gorja zdaj že pokojnim, pa nekaterim še živčim ljudem,« je med drugim dejal Marijan Križman, predsednik slovenske borčevske organizacije, in poudaril,

da Slovenija stopa na pot držav, ki se sramujejo svoje lastne zgodovine. »Stopamo po poti Poljske, ki je iz taborišč umaknila slike ruske armade, ki je osvobodila taborišča. To spreminjanje zgodovine je na žalost prisotno v nekaterih evropskih državah in postaja naš vsakdan.«

Marijan Križman se je zahvalil Inštitutu za ustavno pravo, Mihi Hafnerju, Cirilu Ribičiču in Ljubu Bavconu ter odvetnikoma Romanu Završku in Mihi Kozincu, ki so vse potrebno za ustavno pritožbo postorili brezplačno.

S. B.

Tiskovna konferenca v prostorih ZZB NOB Slovenije (Foto: Jani Alič)

Obe ustavni pritožbi, ki ju je pripravila projektna skupina Inštituta za ustavno pravo, sta po besedah Cirila Ribičiča vsebinsko enaki, raz-

sodbo razveljavilo. Presodili so, da tedanja odločitev vojaškega sodišča v nekaterih točkah ni bila obrazložena. Odločili so, da se primer vrne

OBLETNICA – Pred 40 leti je umrl naš Tito

Na pogrebu več kot sto državnih delegacij

Spominjali se ga bomo kot predsednika, ki mu je več kot 40 let uspelo skupaj obdržati Jugoslavijo. Josip Broz - Tito se je rodil 7. maja 1892 v Kumrovcu. Umrl je 4. maja 1980 v ljubljanskem kliničnem centru. Za njim je jokala vsa Jugoslavija. Titu se je na pogrebu 8. maja 1980 v Hiši cvetja v Beogradu poklonilo tudi več kot sto državnih delegacij in visokih državnih voditeljev. Že deset let po Titovi smrti je začela razpadati Jugoslavija.

Dosmrtni predsednik Jugoslavije Josip Broz - Tito je bil preprost človek, velik borec za osvoboditev

ji vpliv in Tito je znal to tudi dobro izkoristiti, pri tem pa ni dopustil, da bi se Jugoslavija preveč nagnila na eno ali drugo stran.

Tri leta po drugi svetovni vojni, leta 1948, je izbruhnil oster spor med Stalinom in Titom in le malo je manjkalo, da nas bi Sovjetska zveza okupirala in potisnila v svoj komu-

ditev in enotnost narodov, zato ne bomo dovolili, da nam kdor koli razbija Jugoslavijo.«

Titova pot je bila izjemno zanimiva in tudi zahtevna. Leta 1910 je postal član socialdemokratske stranke Hrvaške in Slovenije. Leta 1920 je bila z Obznano prepovedana Komunistična partija Jugoslavi-

Titu gre tudi velika zasluga za ustanovitev gibanja neuvrčenih leta 1961, saj je že prihajalo do spora med Zahodom in Vzhodom. Sovjetska zveza je takrat začela postavljati zloglasni berlinski zid.

Samoupravni socialistični sistem smo ga v Jugoslaviji dejansko začeli uresničevati leta 1951, ko je v

Spomnimo se njegovih besed: »Mi smo prelili morje krvi za osvoboditev in enotnost narodov, zato ne bomo dovolili, da nam kdor koli razbija Jugoslavijo.«

Jugoslavije izpod fašizma in nacizma ter graditelj socialističnega samoupravnega sistema, ki je bil, to moramo priznati, svetovni fenomen, čeprav nekateri desno usmerjeni nekdanjo Jugoslavijo še danes vidijo le kot komunistično državo. Nočejo priznati, da je bil Tito idejni oče povezave različnih narodov v skupno državo Jugoslavijo, ki je bila po drugi svetovni vojni nekakšna tamponska cona med kapitalističnim Zahodom in komunističnim Vzhodom. Tako prvi kot drugi politični tabor si je prizadeval za več-

nistični vzhodni blok. Leta 1949 je bil namreč na Madžarskem že pripravljen napad na Jugoslavijo. Poudariti je treba, da se je Tito takrat uspešno izvil iz komunističnega kroga Moskve in začel novo pot socialističnega samoupravljanja.

Fenomen našega nekdanjega predsednika Tita je bil, da mu je kljub verski, socialni, zgodovinski in nacionalni različnosti uspelo skupaj obdržati Jugoslavijo. Žal se je po njegovi smrti vse to spremenilo. Spomnimo se njegovih besed: »Mi smo prelili morje krvi za osvobo-

je. Leta 1920 je Tito v Omsku postal član Jugoslovanskega odseka ruske komunistične partije. Leta 1920 se je vrnil v Jugoslavijo in že leta 1934 postal član Politbiroja centralnega komiteja KP Jugoslavije ter začel uporabljati vzdevek Tito.

Izjemno pomembna dogodka za statusno graditev Jugoslavije sta bila prvo in drugo zasedanje AVNO-JA. Komunistična partija s Titom na čelu je v začetku aprila pozvala jugoslovanske narode k protestom zaradi podpisa pristopa Jugoslavije k trojnemu paktu Rim - Berlin - Tokio.

Cementarni v Solinu pri Splitu zasedal prvi delavski svet. Tito je namreč leta 1950 dejal: »Tovarne delavcem!« Vprašati bi se bilo treba, čigave so tovarne danes, zakaj take razlike med bogatimi in revnimi in kakšen je danes položaj slovenskega delavskega razreda. Značilni sta strankokracija in neodgovornost politike, ki sta tudi najbolj nevarna elementa za politični mir, spravo in napredek naše države.

Franc Krajnc, podpredsednik ZB za vrednote NOB Občine Piran

POEZIJA – Karl Širok

Človekoljubje je brezčasno

S tem kratkim zapisom želim opozoriti na literarni opis znanega dogodka in tudi na poezijo Karla Široka, premalo poznane pesnika, pisatelja, prevajalca in borca organizacije TIGR ter udeleženca narodnoosvobodilnega gibanja. Karl Širok (1889–1942) iz Šmartnega v Goriških Brdih je do izdaje, ko je bil odgnan v Drago pri Begunjah, učiteljeval v Kopru. Gestapo ga je v begunjskih zaporih ustrelil januarja leta 1942.

Razlog, da se ga spomnimo v povezavi z devetdesetletnico smrtne obsodbe in justifikacije na Bazovici, je prav njegova pesem *Kako je bilo tebi, Marija*, pri srcu takrat, v kateri s posebno tenkočutnostjo in empatijo opiše usmrteve bazoviških žrtev in trpljenje njihovih mater primerja z Marijinim trpljenjem. S to svetopisemsko primerjavo se pesnikov naslovni nagovor trpečim materam bere kot brezčasni opomin vsem vrstam terorja. Vsebinska te pesmi ostaja zaradi opisa materinega trpljenja ob sinovi usmrtni večna in se je do osvoboditve v številnih naših krajih po Sloveniji žal premnogokrat ponovila.

Andrej Žele

Karel Širok

*Kako je bilo tebi,
Marija, pri srcu takrat*

*Kako je bilo tebi, Marija, pri srcu takrat,
ko je bil tvoj sin Jezus s krvjo oblit,
ko je bil tvoj sin Jezus na križ pribit
in si pod križem stala
in bridko se jokala –
kako je bilo tebi, Marija, pri srcu takrat?
Kako je bilo pri srcu takrat štirim ženam,
štirim ženam, štirim materam:
materi Miloševi,
materi Bidovčevi,
materi Marušičevi,
materi Valenčičevi,
ki so čule obsodbo:
Jutri bo tvoj sin s krvjo oblit,
jutri ob zori bo tvoj sin ubit!
In so bdele vso noč
in vso noč jim je v srcu kljuvalo:
Ob zori, ob zori bo tvoj sin ubit!
Zdaj je še živ tvoj sin,
še živ in še mlad,
še nedavno bil poln je vere, ljubezni
in nad,
a kmalu ... čez uro ... ta hip
bo s svinčenkami prebit
in mrtve bo ležal ob tleh.
Kako je bilo, Marija, pri srcu takrat
tebi in štirim ženam,
štirim ljubečim materam?*

Karel Širok
(pesniška zbirka Kapelica, 1935)

V SLIKI IN BESEDI

Žalec:

Letošnja praznovanja in poklonitev spominu na čas upora in zmage je tako kot vse drugo preprečila ali vsaj okrnila koronavirusna epidemija. Zveza združenj borcev za ohranitev vrednot NOB Slovenije pa je kljub temu poskrbela za primerno zaznamovanje obeh praznikov, 79. obletnice upora proti okupatorju in 75. obletnice zmage, na družbenih omrežjih in svoji Facebookovi strani.

Marjan Turičnik med polaganjem venca pred spomenikom NOB v Žalcu

Oba praznika pa so varno počastili tudi v Združenju borcev za vrednote NOB Žalec in večini krajevnih borčevskih organizacijah. Zaradi virusa in prepovedi zbiranja so oba praznika počastili s polaganjem vencev ali cvetličnih aranžmajev pred spomenike NOB. V Žalcu in v Petrovčah je ob prazniku upora to storil kar sam predsednik ZB za ohranjanje vrednot NOB Marijan Turičnik z ženo. Ob tej priložnosti je povedal:

»V danem položaju je to še edina možnost, da se spomnimo na čas ustanovitve OF oz. dan upora proti okupatorju, kot so ga preimenovali v času 'demokratskih sprememb'. Že veliko let skušajo nekateri spreminjati zgodovino in zmanjšati pomen OF ter jo prikazati kot protiimperialistično fronto, s čimer naj bi dokazovali, da je bila Osvobodilna fronta le krinka komunistične partije za revolucijo, kar je nedojemljivo potvarjanje zgodovine in poskus razvrednotenja Osvobodilne fronte in narodnoosvobodilnega boja.«

D. Naraglav

Štore:

Člani domoljubnih organizacij v občini Štore vsako leto 9. maja, na dan velikega praznika zmage nad fašizmom in nacizmom, obiščejo partizanske grobove. Letos se je bilo treba zaradi koronavirusne epidemije nekoliko drugače organizirati, zato smo vse partizanske grobove, ki jih je v naši občini precej, obiskali kar v ožjem družinskem krogu.

Letos namreč zaznamujemo 75. obletnico konca druge svetovne vojne. V našem kraju je med vojno življenje izgubilo petdeset ljudi. Vojna je še posebno zaznamovala Ocvirkovo družino iz Kompol nad Štorami, vzela ji je namreč štiri mlade družinske člane. Ostali sta neizmerna bolečina in nikoli zaceljena rana. Občina je izjemno lepo poskrbela za spominsko obeležje v njihov spomin.

Srečko Križanec

Sv. Ot:

Na 134 metrov visokem hribu Sv. Ot v občini Šempeter - Vrtojba, ki kraljuje sredi Biljensko-vrtojbenskih gričev, stoji spomenik padlim borcem I. bataljona Goriške brigade na goriški fronti. Padli so: Alojz Cotič - Boris, Marta Daneu, Josip Furlan - Gabrovec, Marij Furlan - Gabrovec, Gastone Gardenal, Jožef Gergolet, Marjo Gladi, Alojz Miklavc, Anton Sajevec, Ivana Sajevec in neznani partizan.

Na sv. Otu ob dnevu upora proti okupatorju pripravljajo tradicionalno kresovanje in spominsko slovesnost. Letos so zaradi omejitev ob koronavirusni epidemiji 26. aprila pripravili le polaganje vencev, ki so se ga udeležili predstavniki borčevskih krajevnih organizacij iz Vrtojbe, Šempetra in Bukovice - Volčje Drage.

Včasih je bila na tem slikovitem griču cerkva sv. Otona. Od konca 18. stoletja je ni več. Danes je to kraj spomina na težke čase iz prve in druge svetovne vojne, na čas rapalske mej, ko je bila skoraj celotna Primorska pod Kraljevino Italijo. Obenem pa je to kraj miru, počitka in rekreacije ter lepe narave.

K. Ž., foto: Majda Nemec

Sedlo:

Letošnjega pohoda po poti narodnega heroja Marka Redelonghija zaradi pandemije koronavirusa in s tem povezanih omejitev gibanja ni bilo mogo-

če izpeljati. Zato pa se je na njegovo obletnico smrti ob njegovem grobu na pokopališču v vasi Sedlo zbralo petnajst članov ZB iz Breginjskega kota in Kobarida. Položili so cvetje, počastili junakov spomin s prapori in recitacijo ter se zahvalili za njegovo junaštvo med narodnoosvobodilnim bojem.

Sicer pa tradicionalni pohod že pet let pripravlja KO ZB Kobarid v počastitev obletnice smrti beneškega rojaka, ki je umrl 5. maja 1944 v Brdcah nad Breginjem. Da takrat z bojnim tovarišem Avguštinom Vrečarjem ne bi

padla v roke Nemcev, ki so napadli njuno enoto, sta se z zadnjimi naboji herojsko sama pokončala. Zaradi omejitev se letošnje slovesnosti niso mogli udeležiti predstavniki ANPI iz sosednje Italije in beneških Slovencev, ki so sicer redno sodelovali na pohodih in zaključnih prireditvah na Brdcah nad Breginjem.

Vojko Hobič

Preddvor:

»Brez venca sem prišel poklonit se vam; moj venec, vam v slavo, je šele začet, moj venec življenja je, ki mu vsak dan s trudom in znojem vpletem nov cvet,« je v pesmi Mrtvim herojem zapisal pesnik Lojze Krakar. Ponosno so zbor članov občinske organizacije Združenja borcev za vrednote NOB Kokra - Preddvor - Bela z recitacijami pesmi odprle tovarišica Urška Tičar, Mirjana Črnac in Polona Hribar. Z uvodno besedo Petre Lombar Premru je v kulturnem programu na klaviaturo zaigral Martin Premru.

»Spoštovani prijatelji, združeni v tovarštvu, ki nas družijo in povezujejo zvestoba slovenstvu, prijateljstvu in spominjanju na padle tovariše, tovarišice in druge umrle v boju in trpeče za ohranitev in obstanek slovenstva kakor tudi hvaležna spominjanja na tiste, ki so ta proti boju proti okupatorju vsestransko podpirali in se tudi z gmotnimi pomočmi partizanstvu dokazovali in potrjevali, da so bili neomajni pokončni Slovenci,« je zbor članov pozdravil predsednik občinske organizacije ZB Franci Ekar.

Srčni praporščak Ciril Koder je v poročilu med drugim povedal tudi to: »S tovarišem Milanom, s katerim nosiva prapora naše občinske organizacije Zveze borcev za vrednote NOB Kokra - Preddvor - Bela na spominskih proslavah in zastopava našo občino Preddvor, sva na poslanstvo, ki ga opravlja, zelo ponosna. V letu 2019 sva se udeležila več kot 20 slovesnosti po vsej Sloveniji. Bila sva tudi pri naših koroških Slovencih, ki živijo onstran Karavank. Posebno hudo nama je pri srcu, kadar stojiva pri odprtem grobu umrle tovarišice ali tovariša, ki se je boril za našo domovino.«

V letu 2008 je pokojni predsednik tovariš Marjan Gorza v preddvorski občinski organizaciji zveze borcev za vrednote NOB ustanovil Mešani pevski zbor Kokrškega odreda. Vseh dvanajst let je zbor plodno sodeloval na borčevskih spominskih slovesnostih v domačem kraju in po Gorenjski. Partizanska pesem je z odličnim zborovodjem Milanom Bajžljem in zavzetostjo pevk in pevcev povsod prevzela srca poslušalcev. »Partizanska pesem je med vojno vlivala partizanom moč in jim dajala upanje, da bo svoboda Slovincem kmalu zasijala, zato bi bilo prav, da tudi naš Mešani pevski zbor Kokrškega odreda Preddvor še naprej deluje,« je dejal član pevskega zbora Darko Miklavčič. Predsednik Območnega združenja ZB za vrednote NOB Kranj tovariš Božo Janež pa je v svojem nagovoru med drugim dodal, da pevski zbor mora delovati naprej in da bo Mešani pevski zbor Kokrškega odreda prevzelo Območno združenje ZB Kranj. »Dokler bom jaz na čelu ZB Kranj, bo ta zbor deloval,« je dejal Janež.

Slavko Prezeli

Ljubljana:

Zaradi omejitvenih ukrepov vlade ni bil organiziran Pohod ob žici. Toda na pobudo župana Mestne občine Ljubljana Zorana Jankoviča, Društva Zeleni prstan in Mestnega odbora ZZB za vrednote NOB smo se nekateri ob upoštevanju ukrepov le odpravili na tradicionalno pot.

Na poti so iz prenosnih zvočnikov donele partizanske pesmi, v rokah pa so plapolale zastave. Pevke zbora Kombinat so prepevale uporniške pesmi iz svojega bogatega repertoarja. Pevski zbor »Lipa zelenela« je pri drevesu ob Poti spominov in tovarštvu, ki so ga tam pred leti posadili, imel enourni koncert partizanskih in svobodoljubnih pesmi.

Na pohodu smo srečali veliko pohodnikov vseh generacij. S tem smo dokazali, da je Ljubljana bila in bo ostala svobodna, da je enotna in nepopustljiva, saj je za njo velika zgodovina. Pomembno je, da smo se spomnili velikih dogodkov med narodnoosvobodilnim bojem v Ljubljani, mestu heroju.

Julijana Žibert

Letuš:

Že vrsto let ob dnevu zmage 9. maja v Letušu potekajo slovesnosti in tovariška srečanja članov borčevskih organizacij in drugih udeležencev. Letos slovesnosti zaradi koronavirusne epidemije ni bilo, se pa je ob spominski plošči na pročelju nekdanje Sulcarjeve gostilne, ki priča o izjemnem dogodku, predaji poveljnika 300.000-glave nemške vojske, generala Aleksandra von Lohra, politkomisarju 14. divizije Ivanu Dolničarju - Janošiku, zbrala delegacija. S položitvijo venca in kratkimi nagovori so udeleženci počastili dan zmage in tudi dan Evrope.

Na predlog Združenja borcev za vrednote NOB Žalec in v dogovoru s krajevno borčevsko organizacijo in občino so se z upoštevanjem protikoron-skih ukrepov pred spominsko ploščo zbrali predsednik ZB za vrednote NOB Marijan Turičnik, predsednik krajevnice borčevske organizacije Viktor Zorec, župan občine Braslovče Tomaž Žohar, hči generala Dolničarja Eva Dolničar Šivic, Branimir Strojanshek, nekdanji župan občine Braslovče, praporščak Janez Kukovnik in še dva člana krajevnice borčevske organizacije. Po položitvi venca so s krajšimi nagovori pomen takratnega dogodka predstavili Viktor Zorec, Marijan Turičnik, Tomaž Žohar in Eva Dolničar Šivic.

S. B.

Krško:

V začetku meseca je Združenje borcev za vrednote NOB Krško pripravilo okroglo mizo – razgovor z zanimivo temo: Problematika pisanja in predstavljanja novejših zgodovine, s poudarkom na potvarjanju zgodovine, o za-

gatah pri pouku novejših zgodovine in o vzrokih, ki so povzročili tako stanje. Naš gost je bil prof. dr. Božo Repe. V zanimivem uvodu je razložil vsa zapletena vprašanja, povezana s tematiko, ki smo jo obravnavali. Sledila je živahna razprava. Da je izbrana tema pritegnila mnogo krajanov, je pokazala polno zasedena Klubska dvorana v Kulturnem domu Krško.

Jakob Gašpir

Bašelj:

Za skoraj mesec dni je bil zaradi koronavirusne epidemije prestavljen spomladanski spominski pohod k partizanski bolnišnici Košuta pod Storžičem nad vasjo Bašelj. Člani občinskega odbora ZB za ohranjanje vrednot NOB smo ga izvedli 13. maja.

Partizanska bolnišnica je delovala od 14. aprila 1944 do konca druge svetovne vojne. Prvi ranjenci so bili sprejeti v bolnišnico Košuta že pet dni po odprtju. V bolnišnici je umrlo sedem partizanov, ki jim ni bilo več pomoči. Pokopali so jih čez potok v bližini bolnice. Udeleženci srečanja so se poklonili spominu na padle partizanske borce med drugo svetovno vojno in tudi spominu na 9. maj, ko se je končala druga svetovna vojna.

Predsednik odbora ZB Preddvor Franc Ekar je v pozdravnem nagovoru med drugim dejal, da je današnji čas vse bolj neprijazen do demokracije in

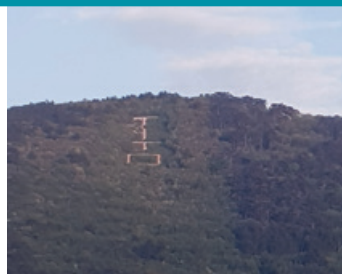

poštenosti. Vse bolj se soočamo z negotovo prihodnostjo. Nacisti in fašisti spet dvigajo glavo. Vprašal se je, ali bomo zmogli ohraniti demokracijo in človeško dostojanstvo, izbojevano v boju med drugo svetovno vojno.

F. E.

Sežana:

Lep novica je, da je obnovljen kamniti napis TITO na hribu Kokoš. Na predvečer dneva zmage nad nacifašizmom smo ga osvetlili tako kot vse druge napise na Primorskem. Posebnost napisa na Kokoši je, da smo ga letos osvetlili z žarnicami in s pomočjo generatorja.

V SLIKI IN BESEDI

Tako je bil dlje osvetljen kot običajno. S tega hriba je napis videti po vsem zamejskem Krasu. Pripravljene smo bili tudi na morebitno poškodovanje, ki bi ga zagrešili italijanski fašisti. Pred tremi leti so napis poškodovali in jo zaradi naše bedaste kazenske zakonodaje odnesli brez posledic.

Boris Čok

Šentjur:

9. maja smo ob »dnevu odprtih vrat« pozdravili več obiskovalcev naše partizanske bolnice Javorščice. Tako smo proslavili tudi 75. obletnico zmage nad nacizmom in fašizmom. Med obiskovalci so bili poleg naših članov in

domačinov še predstavniki Veteranskega združenja Sever, Veteranov vojne za Slovenijo in Brigadirskega kluba Miloša Zidanška.

Ivan Dvoršek

Šentjanž:

Krajevna organizacija ZB Šentjanž je 13. februarja pripravila pohod in slovesnost v spomin na 75. obletnico poboja dveh kurirjev, Adolfa Černeca - Pika in Emila Strnada - Berača na TV5 v Jatni, medtem ko se je Janez Tovornik - Janez takrat rešil.

Pričakovali smo zimski dan, doživeli pa prelep dan za druženje in tovarištvo.

Vanda Gorenjc, KO ZB Šentjanž

Gaberje:

V delavskem predelu Mestne četrti Gaberje deluje Društvo borcev za vrednote NOB Gaberje, eno najbolj dejavnih tovrstnih društev Celju. Nedavno so njegovi člani uspešno izvedli tudi redno letno konferenco članstva, na kateri so temeljito ocenili delo v letu 2019 in si zastavili spodbudne načrte za prihodnje.

V društvene aktivnosti se vključuje okrog 160 članov. Rdeča nit delovanja društva je bila in ostaja tudi v prihodnje širitev članstva, tokrat so pridobili kar 13 novih, predvsem mladih članov ter širitev programa dela. Društvo se lahko pohvali s člani, ki so ogromno pripomogli k uspešnemu delovanju društva s prostovoljnimi in udarniškim delom. Tako so lani obnovili kar dva spomenika NOB, in sicer v Cinkarni ter v Športnem društvu Gaberje, hkrati pa organizirali tudi odmevne spominske komemoracije ob dnevu spomina na mrtve.

Letošnja letna konferenca je bila še posebno slovesna. Društvu je namreč uspelo razviti nov društveni prapor, ki ga bo ponosno varoval društveni praporščak Franc Počkaj. Trakova sta na prapor pripela tudi predstavnika Cinkarne (Darko Sevšek, Zveza društva Sever) in Športnega društva Gaberje (Metod Trebičnik, predsednik).

Za pomoč in sodelovanje je predsednik društva Bojan Gerečnik podelil naslednja priznanja: zlato plaketo Alešu Vrečku, predsedniku območnega RK, za vso pravno pomoč, srebrno plaketo Greti Povalej ter bronaste plakete Dragu Ojsteršku, Ivanu Brežniku, Francu Verdevu in Zdenku Gajšku za dolgoletno članstvo. Posebne zahvale za sodelovanje in pomoč pa so prejeli Anton Zajc, Josip Cvek in Svet pokrajine ZZB za savinjsko območje, zahvalo je prevzel Stane Mele, predsednik Sveta za Savinjsko območje, ki je približno stotim prisotnim članom namenil nekaj spodbudnih besed.

Predsednik Športnega društva Gaberje pa je posebno zahvalo za sodelovanje in izjemno pomoč pri obnovi društvenega spomenika podelil Društvu borcev za vrednote NOB Gaberje in predlagal, da v programu za leto 2020 obe društvu še poglobita sodelovanje.

Metod Trebičnik

Duplek:

Združenje borcev za vrednote NOB občine Duplek se je tudi letos kljub pandemiji koronavirusa spomnilo zadnjih žrtev druge svetovne vojne v občini. Štirje člani združenja, Sonja Černič, Mihael Verbošt, Miha Weingerl in

Marija Weingerl, so se ob 75. obletnici pokola poklonili žrtvam pred spomenikom. Spomenik Kukovičevim, ki so jih nacisti ubili 20. aprila 1945, ko je ženo in hčer zaradi pomoči partizanom ovadil mož in oče, stoji ob potoku v Dupleškem vrhu, do njega pa vodi urejena gozdna cesta. Z obiskom spomenika Kukovičevim žrtvam so počastili tudi dan boja proti okupatorju.

ZB NOB Duplek

Dolž, Stopiče:

16. aprila 2020 je minilo 75 let od smrti komandanta 5. slovenske narodnoosvobodilne udarne brigade Ivan Cankar Alojza Dragana. V spomin nanj

in na borce brigade je tovariš Dušan Černe k spomeniku na pokopališču na Dolžu ob prisotnosti praporščakov ZZB NOB Novo mesto in KO ZB Stopiče položil venec.

Prapor ZB KO Stopiče je zaplapolal tudi v spomin borcem in aktivistom, pokopanim na pokopališču v Stopičah in v gozdu nad Šentjoštom.

Bogdan Mali, Leon Župevec

Črnuče:

Kot vsako leto smo se tudi letos 22. aprila, čeprav v majhnem številu, zbrali v Parku narodnih herojev na Črnučah. Počastili smo spomin na junake in 79. obletnico ustanovitve Osvobodilne Fronte Slovenije.

Predsednik ZZB za vrednote NOB Črnuče Rudi Vavpotič se je v nagovoru spomnil hudih časov in ponovil našo obvezo, da bomo ta praznik vsako leto praznovali. Letošnjo že dogovorjeno slovesnost nam je preprečila pandemija koronavirusa.

Bilo nas je 14, stali smo dovolj oddaljeni drug od drugega. Položili smo aranžma nageljnov in prebrali tri pesmi junakom, partizankam in partizanom, herojinjam in herojem v spomin. V spomin so nam prihajale slike slovesnosti prejšnjih let, ko so sodelovali pevski zbori, pevci in recitatorji, ko je sodelovalo veliko učenek in učencev Osnovne šole heroja Maksa Pečarja s Črnuč.

Obljubili smo si, da se bomo herojem in herojinjam, drugim padlim borcem in borkam še letos poklonili v večjem številu.

M. M. Lešnjak, foto: M. Kunšič

Begunje:

Tradicionalne slovesnosti v spomin na osvoboditev zapornikov iz gestapovskih zaporov, ki so bili med drugo svetovno vojno v graščini Katzenstein sredi Begunj, letos zaradi epidemije koronavirusa ni bilo.

Združenje borcev za vrednote NOB Radovljica je tako spomin na 4. maj 1945, ko je bil srečen dan za zapornike, saj so na ta dan pred 75 leti znova svobodno zadihali na tleh svoje domovine, in je seveda tudi praznik KS Begunje, tokrat zaznamovalo s polaganjem venca. V letih od 1941 do 1945 je skozi zapore v Begunjah šlo 11.447 zapornikov, večinoma pripadnikov gorenjskega odporiškega gibanja. 4. maja 1945 je Kokrški odred zavzel begunjske zapore in osvobodil 632 zapornikov.

V delu graščine, kjer so bile celice na smrt obsojenih, je danes urejen muzej, v graščinskem parku in bližnji dolini Draga pa sta urejeni grobišči 667 talcev in partizanov.

S. B.

Zadobrova, Sneberje:

Krajevna organizacija ZB NOB Zadobrova - Sneberje, ki spada v ZB NOB Ljubljana Moste - Polje, samostojno izvaja vrsto programskih dejavnosti. Ker te dejavnosti trenutno preprečujejo izredne razmere, smo na naši spletni strani <https://sites.google.com/view/ko-zb-zadobrova-sneberje> pozvali svoje člane k virtualnemu druženju (na podstrani <https://sites.google.com/view/ko-zb-zadobrova-sneberje/takole-imamo>). mVsako leto v marcu se z delegacijo krajevne organizacije udeležimo proslave v spomin na 16. ma-

rec 1944 in na tisti dan padle partizane 4. bataljona Cankarjeve brigade. Delegacija je bila tudi letos pripravljena na odhod, še posebno ker je bil kot slavnostni govornik napovedan dr. Milan Brglez, ki je član naše krajevne organizacije. Vsakoletna proslava je eden pomembnejših vsakoletnih dogodkov, ki pomagajo ohranjati spomin na narodnoosvobodilni boj, ter vedno privabi veliko udeležencev, delegacij in govornikov. Lani je bil to nekdanji predsednik Republike Slovenije Milan Kučan. Udeležbo naše delegacije smo zabeležili in objavili na naši spletni strani (povezava https://sites.google.com/view/ko-zb-zadobrova-sneberje/o-delu=-ko?authuser=0#h.p_9fthP3E0JbZF).

Vsaj enkrat, običajno pa večkrat na leto poskušamo pripraviti srečanja z borčevskimi organizacijami v Sloveniji oziroma s podobnimi organizacijami v državah na ozemlju nekdanje skupne države. Letos aprila smo načrtovali obisk borčevske organizacije v Banatu v Srbiji in položitev venca k spomeniku padlim v vojni v Kovinu, hkrati pa ogled znamenitosti in spoznavanje zgodovine kraja in okolice. Obisk smo prestavili na poznejši čas.

Letos smo praznovali 75. obletnico konca druge svetovne vojne. Ena od pomembnejših prireditev ob tem prazniku je običajno na Orlah, kjer so potekali zadnji boji za osvoboditev Ljubljane. V teh bojih 8. maja 1945 je padlo še 58 borcev. Letos smo spomin nanje in na dogodke počastili v mislih, prejšnja leta pa smo se člani krajevnih organizacij v okviru ZB NOB Ljubljana Moste - Polje udeleževali pohoda z Urha do prireditvenega porostora na Orlah. Nekaj fotoutrinkov z lanske prireditve je na spletni strani na povezavi <https://sites.google.com/view/ko-zb-zadobrova-sneberje/o-delu-ko-orle-2019-foto-galerija>.

Miloš Peternel

Maribor:

Pred desetimi leti so znova zaživele okrogle mize v organizaciji Društva Dobrič Maribor, v počastitev mednarodnega praznika dneva žena. Vse so bile vsebinsko bogate, udeležba na njih pa velika. Sodelovale so ugledne osebnosti, kot so Tanja Fagon, Živa Vidmar, mag. Irena Ferluga, Štefka Kučan, dr. Zora Konjajev, Valerija Skrinjar Trvr, dr. Vera Klopčič. Vse okrogle mize, tudi letošnjo, je vodila mag. Majda Potrata.

Z veseljem se je prav pred desetimi leti odzvala Vlasta Nussdorfer, takratna višja državna tožilka Slovenije. 10. marca letos smo jo vnovič povabili, tokrat v funkciji svetovalke predsednika Republike Slovenije. Vabilu se je kljub številnim obveznostim z veseljem odzvala. Nad bogatimi izkušnjami Vlaste Nussdorfer je bilo občinstvo navdušeno. Pogovor je bil usmerjen tudi v položaj žensk v naši družbi, ki ni ugoden. Še vedno visoke položaje v politiki večinoma zasedajo moški. Ženskam tako ni dana možnost vpliva na odločanje. Vlasta Nussdorfer je bila do tega vprašanja zelo kritična. Razvil se je živahen pogovor z navzočimi.

Uvodni nagovor je imela predsednica društva Dobrič Maribor Katica Pintarič, ki je ob pozdravu povedala misel Ariane Fallaci: »Biti ženska je tako očarljivo ... To je pustolovščina, ki zahteva veliko poguma, izziv, ki se nikoli ne konča.« V kulturnem programu so sodelovali MPZ Slava Klavara Maribor, vokalna skupina Kresnice, dramski igralec Rado Pavalec, ŽPZ NKBM in drugi. Pri pripravi prireditve je pomagala tudi Mestna občina Maribor.

Okrogle mize z aktualno vsebino, s pomembnimi ženskami, ki so z znanjem in vztrajnostjo prišle na visoke položaje, bo društvo Dobrič Maribor pripravljalo tudi v prihodnje.

Erika Jovanovski, Društvo Dobrič Maribor

Brežice:

Združenje borcev za vrednote NOB Brežice je maja letos načrtovalo veliko prireditev ob 75. obletnici osvoboditve mesta Brežice od nemškega okupatorja in konca druge svetovne vojne.

Vojna je trajala štiri leta in je na Slovenskem povzročila veliko gorja, še posebno civilnem prebivalstvu, saj je skušal okupator uničiti slovenski narod. Zato je bil oboroženi odpor proti okupatorjem v letih od 1941 do 1945 nacionalna nuja. Boj za domovino in svobodo kot vrednoto vseh vrednot nas je zapisal v zgodovino kot narod upornikov in narod zmagovalcev.

Predsednica krajevne organizacije ZB Breda Kuplenik Vidnič je položila venec k spomeniku, praporščak je bil Tone Bruderman. Foto: Meho Tokič.

V Sloveniji imajo nekateri že dalj časa težave z izgubo slovenskega zgodovinskega spomina. Da se stanje ne bi poslabšalo, smo se v Združenju borcev za vrednote NOB Brežice kljub pandemiji novega koronavirusa odločili za drugačen pristop. Na predlog podpredsednika organizacije dr. Tomaža Teropšiča smo izpeljali simbolično proslavo pri spomeniku osvoboditeljem Brežic na

brežiškem pokopališču. Delegacija, v kateri so bili dr. Tomaž Teropšič, Breda Kuplenik Videnič in Tone Bruderman, je položila venec k spomeniku, nato pa je zgodovinar Teropšič imel simbolično uro zgodovine. Dejal je, da padli za svobodo niso umrli zaman. Živeli bodo tako dolgo, dokler bomo ohranjali spomin nanje. Prireditve smo izvedli natanko ob 75. obletnici osvoboditve Brežic. 10. maja 1945 ob 14.30 so namreč partizanske enote osvobodile mesto Brežice. Tistih nekaj Slovencev, ki so bili v mestu, je z veseljem pozdravilo osvoboditelje in jim ponudilo, kar je bilo v njihovi moči. In lepa slovenska beseda se je znova brez strahu slišala na mestnih ulicah. Tudi sicer je bila organizacija ZB Brežice v začetku leta zelo dejavna. Uspelo nam je restavrirati spomenika v Krški vasi in na železniški postaji v Brežicah, v načrtu pa imamo restavriranje še kakšnega in postavitev štirih informativnih tabel v treh jezikih.

Dr. Tomaž Teropšič

Ljubljana:

Na viškem pokopališču je 24. aprila v ožjem družinskem krogu potekalo zadnje slovo od Alojza Dolničarja. Predstavniki KO ZB Malči Belič smo 27. aprila na grobu tovariša Dolničarja simbolno prižgali svečko (na sliki). Istega dne smo prižgali svečko tudi v spomin žrtvam fašističnega pokola na Brdu 23. julija 1942.

Branko in Zdenka Pertovt

Krško:

Združenje borcev za vrednote NOB Krško je tudi letos 4. maja načrtovalo obisk Kumrovca in položitev venca pred spomenik maršalu Josipu Brozu - Titu. Žal nam je koronavirusna epidemija onemogočila odhod v Kumrovec. Spominsko srečanje 4. maja ima poseben pomen. To je dan, ko se spoštljivo spomnimo našega nekdanjega vodje skupne države. Prizadene nas, ko poslušamo, kako nekateri blatijo tovariša Tita, ko ga imenujejo celo za enega največjih zločincev v novejši zgodovini. Mi pa vemo, kdo je bil Tito. Bil je eden najuspešnejših vojskovodij v drugi svetovni vojni, uspelo mu je združiti jugoslovanske narode, močno je vplival na industrijski in vsestranski razvoj nekdanje Jugoslavije, bil je velik borec za mir in sodelovanje med narodi.

Pred spomenik maršalu Titu polagajo vence številne delegacije iz vseh nekdanjih republik. Iz Slovenije smo do zdaj venec položili člani Združenj borcev iz Sevnice, Krškega in Brežic, zadnja leta tudi predstavniki ZZB NOB Slovenije, od lani pa še združenje s Koroškega.

Srečanje v Kumrovcu izkoristimo tudi za druženje z našimi prijatelji iz Udru-

Predstavniki borčevskih organizacij iz Sevnice, Krškega, Brežic in Samobora pri polaganju vencev 4. maja lani

ge antifašističnih boraca i antifašista iz Samobora in s predstavniki Saveza udruge antifašističnih boraca iz Zagreba. Maršalu Titu se bomo vsekakor poklonili s polaganjem venca takoj, ko bodo to dopustile razmere.

Lojze Štiš

Boč:

Boč je ob letošnjem dnevu boja proti okupatorju 27. aprila sameval. Tradicionalna slovesnost je zaradi ukrepov ob koronavirusni epidemiji odpadla. K spomeniku padlim pa se je kljub temu podala delegacija članov Občinskega odbora Zveze borcev za vrednote NOB Poljčane, planincev in predstavnikov

združenja častnikov Slovenska Bistrica s Karlom Malijem na čelu. K spomeniku smo položili cvetje in tako počastili spomin na padle borce na Boču. Prireditve pri spomeniku na Boču so vselej zelo odmevne, saj jih običejejo pomembni politiki, nekdanji borci in staroste NOB ter visoki vojaški predstavniki. Letos bi prireditev pripravil poljčanski občinski odbor ZB za vrednote NOB. Kljub vsem okoliščinam pa padli ostajajo v srcih tistih, ki vedo, da brez boja in žrtev ne bi bilo svobode.

Zdenka Detiček Opič, foto: Jelka Kropce

Malkovec:

Tradicionalne proslave ob dnevi upora v Posavju na Malkovcu letos ni bilo mogoče izvesti, zato je Krajevna organizacija borcev za vrednote NOB Tržišče pripravila krajšo spominsko slovesnost pri spomeniku padlim borcem in žrtvam fašističnega nasilja na Malkovcu. Z dogodkom so obudili spomin na dan upora slovenskega naroda in odhoda 14 Malkovčanov v Duletovo četo 1. dolenjskega partizanskega bataljona. Sočasno so se spomnili tudi delavskega praznika 1. maja, 40. obletnice smrti tovariša Tita, 75. obletnice prve slovenske vlade in 75. obletnice zmage nad nacifašizmom. Ob krajšem nagovoru so k spomeniku položili venec podžupan Sevnice Janez Kukec,

predsednik krajevne skupnosti Tržišče Janez Virant, predsednik VVZS občine Sevnica Ivan Cajner, predsednica Združenja borcev za vrednote NOB Vlada Blas in predsednik krajevne organizacije ZB Marjan Povšič. Sočasno je tudi delegacija Združenja borcev za vrednote NOB v Sevnici na čelu s častnim predsednikom združenja Maksimiljanom Popelarjem položila cvetje k osrednjemu spomeniku na Trgu svobode v Sevnici.

Tomaž Kužner

Dravograd:

Kljub stanju, ki je predugačilo naš tok življenja, je dravograjsko Društvo ZB za ohranjanje tradicij NOB ostalo zvesto svojemu programu dela. Med prvimi prireditvami je vsekakor zaznamovanje 6. aprila, dneva, ko se je druga svetovna vojna z napadom na Jugoslavijo leta 1941 razširila tudi na naše območje. Ob tem je treba omeniti, da je Koroška oziroma Dravograd doživel dejanski vdor okupacijskih sil 7. aprila 1941. Medtem ko se je del okupacijskih sil ob prestopu meje na Viču v spremstvu volksdeutcharjev neovirano usmeril proti Dravogradu, je skupina, ki je prestopila mejo v Libeličah, ob utrdbi Rupnikove linije v Sušnikovem klancu v Črnečah že naletela na oster odpor graničarjev in žandarmerije. Tu so padle tudi prve žrtve, dva graničarja in žandar, ki so jih pokopali na pokopališču v Črnečah.

Dan pred sovražnikovim zavzetjem desnega brega Dravograda je vojska Kraljevine Jugoslavije porušila mostove čez Dravo, minirala most čez Mežo in se utrdila pri Času nad železniško postajo na desnem bregu Drave. Tako je tedanja vojska, okrepljena z obvezniki in žandarmerijo ter ob podpori topništva med 6. in 9. aprilom preprečevala prodor okupatorja proti Mislinjski dolini. V teh bojih je padlo 23, po nekaterih pričevanjih pa 52 braniteljev Dravograda.

Spomenik, ki spominja na te dogodke in ob katerem je vsakoletna spominska slovesnost, stoji na robu Časove planote na desnem bregu Dravograda. S polaganjem cvetja in prižigom sveče se je delegacija ob tem spomeniku poklonila spomnu na dogodek med 6. in 9. aprilom 1941.

Ob osrednjem dravograjskem spomeniku boju in žrtvam je spomin ob dnevu upora osvetlila svetloba prižganih sveč. Na pobudo odbora ZB NOB Dravograd je lokalna televizijska postaja z nagovorom veterana Otokarja Praperja, ranjenega v bitki na Holmcu, obnovila in predvajala posnetek zelo uspele slavnosti ob lanskem dnevu upora.

9. maja je bila v organizaciji OO ZB NOB Dravograd vsakoletna spominska slovesnost ob grobišču ruskih ujetnikov v Črnečah pri Dravogradu. Prisotni so bili zastavonoše veteranskih organizacij, nekaj članov Občinskega odbora ZZB s predsednikom Vinkom Krajncem, podžupan občine Dravograd Anton Preksavec, nagovor v spomin na številne ruske ujetnike, ki so umirali ob trpljenju pri gradnji hidroelektrarne Dravograd, pa je imel Vlado Mrzel.

Vlado Mrzel, foto: Savo Veselinovič

Komen:

2. februarja 2020 je v Dovcah pri Komnu v sodelovanju s KO ZB za vrednote NOB Komen, KO ZB za vrednote NOB Branik, KS Branik, Občino Komen, MO Nova Gorica, Društvom Komenski Kras 91, Društvom veteranov SEVER in ZVVS potekala tradicionalna spominska slovesnost v spomin na 76. obletnico napada Južnoprimorskega odreda na fašistično kolono. Slavnostni govornik je bil Samo Pahor, profesor zgodovine, borec za enakopravnost

manjšine in slovenskega jezika v Trstu. Napad na motorizirano nemško-italijansko kolono na cesti prav na kraju slovesnosti med Komnom in Branikom v Dovcah se je zgodil 2. februarja 1944. leta. Partizanskemu odredu je poveljeval legendarni poveljnik in narodni heroj Anton Šibelja - Stjenka, namestnik komandanta Južnoprimorskega odreda. Več na povezavi <https://youtu.be/Xsq0UHVQ0cY>

Vid Šibelja

Okroglo:

Od herojske tragedije na Okroglem, kjer se je med 21. in 22. aprilom 1942 trinajst partizanov herojsko bojevalo proti številčno močnejšemu sovražniku, je minilo 78 let. V gozdu na Okroglem pri Naklem, blizu roba pečine, ki pada proti Savi, od leta 1955 stoji spomenik dvanajstim padlim in v Dragi ustreljenim partizanom II. bataljona Kokrškega odreda.

Štirinajst partizanov je 18. aprila 1942 ušlo iz nemškega obroča v Udinborštu. Skrili so se v jamo na vrhu pečine nad Savo. Dva sta bila ranjena, eden od njiju je bil Stane Žagar mlajši, sin narodnega heroja Staneta Žagarja. Bili so izdani. Nemci so jih 21. in 22. aprila napadali in prepričevali, naj se predajo. Partizani so vztrajali in se odločili, da si bodo pred prihodom Nemcev sami vzeli življenje. Ko so Nemci spustili v jamo plin, jih je osem naredilo samomor, pet pa jih je plin omamil do nezvesti. Štiri so maja ustrelili v Dragi, petemu, Janku Mlakarju, pa je uspelo uiti, vendar je še istega leta padel v Udinborštu. Štirinajsti partizan, Vladimir Peraič - Planin, je preživel. Preden so Nemci začeli obkoljevati jamo, se je spustil k Savi po vodo. Tam se je skrival do odhoda Nemcev.

Načrtovano spominsko slovesnost so preprečili koronavirusna epidemija in predpisani ukrepi za njeno zaježitev. Ožji odbor Občinske organizacije ZB NOB Naklo se je kljub vsemu 19. aprila pri spomeniku z upoštevanjem ukrepov vlade poklonil junaškemu boju in smrti dvanajstih partizanov z enominutnim molkom in položitvijo venca.

Greta Fister Stamulak

Izola:

Čeprav zaradi ukrepov ob koronavirusni epidemiji proslave in srečanja ob prazniku dneva upora proti okupatorju in 1. maju niso bili mogoči, je v Izoli le zazvenela pesem.

Na dan praznika, 27. aprila, se je Izolčanka Marjetka Popovski s kitaro odpravila k različnim spominskim obeležjem po mestu. Odprla so se okna in vrata bližnjih hiš in sosedje so s ploskanjem pozdravili njene pesmi. Posebej pa je dan Osvobodilne fronte počastila s polurnim koncertom partizanskih pesmi (brez občinstva) pred nekdanjo tovarno Delamaris v Arigoniju. Koncert je posnel Center za kulturo Izola in njene pesmi zatem predvajal na spletu kot del izolske spletne proslave.

Marjetka Popovski je pripravila tudi prvomajsko budnico in zapela delavske pesmi pred vhodi treh nekdanjih tovarn (Ampeleia, Mehanotehnika, Argo). Z njimi se je spomnila delavcev, ki so nekoč gradili izolsko delavsko zgodovino. Vsi posnetki so na voljo za ogled in poslušanje na njeni FB-strani in spletu, ogledalo si jih je že več kot 46.000 ljudi.

Himno Vstajenje Primorske pa je priljubljena Marjetka Popovski z vsem ponosom, jutranjim soncem, rdečimi rožami in svojim nasmehom zapela

visoko nad Izolo in jo poslala vsem, ki pesem čutijo v svojem srcu.

S. B.

Nanos:

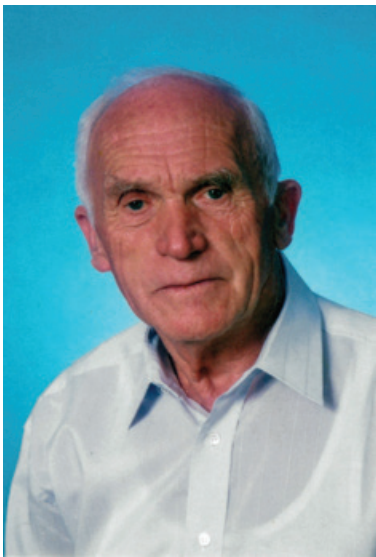
Tradicionalne spominske slovesnosti na Nanosu, ki jo vsako leto ob obletnici nanoške bitke in dnevu odpora proti okupatorju pripravi ZZB za vrednote NOB Ajdovščina - Vipava, letos zaradi pandemije koronavirusa ni bilo. Kljub temu pa so predsednik organizacije in podpredsednik ZZB NOB Slovenije Božo Novak, Jožef Krečič in Stane Trebižan 27. aprila položili venec k spomeniku nanoški bitki.

Naj spomnimo, da je 18. aprila leta 1942 skupino 54 partizanov blizu Abrama na Nanosu napadla številna italijanska enota. V napadu je sodelovalo kar 800 italijanskih vojakov, še enkrat toliko jih je čakalo v pripravljenosti. Spopad je bil dokaj srdit. V teh neposrednih bojih na Nanosu in pri umiku je padlo deset borcev. Enajst hudo ranjenih je bilo zajetih, nekatere so odpeljali v bolnišnico v Gorici. Eden je tam umrl, drugega so na vojaškem sodišču obsodili na daljšo kazen in zaradi mladostnosti ni bil obsojen na smrt, vsi drugi pa so bili obsojeni na smrt. »Nanoška bitka je v osvobodilnem odporu pomenila velik premik. Ti fantje, ti partizani, mladeniči so hoteli dokazati, da je tudi na Primorskem odpor in da svoje zemlje ne bodo kar tako prepustili,« je povedal Novak.

S. B.

JUBILEJI

100 let Alojza Kralja

16. maja je dopolnil sto let zadnji še živeči član organizacije TIGR in nekdanji partizan, Alojz Kralj iz Kromberka pri Novi Gorici.

Rodil se je v vasi Morsko pri Kanalu v takratni Kraljevini Italiji. Njegovo mladost je zaznamovala svetovna gospodarska kriza, ki je veliko Primorcev primorala iskati delo v deželah Južne Amerike. V Argentino in nato v Brazilijo se je odpravil tudi njegov oče, ki je delal kot zidar in miner. Nekaj časa je družini pošiljal denar, potem pa se je jeseni leta 1930 za njim izgubila vsaka sled. Alojz je z brati pomagal materi pri preživetju in ob tem občutil vso bedo, pomanjkanje in ponižanja ob iskanju kakršnih koli

zaposlitev. Leta 1938 se je pridružil organizaciji TIGR in kmalu postal tudi vodja trojke, ki je zbiral orožje in eksploziv za prihodnje akcije. Marca leta 1940 je bil vpoklican na redno služenje vojaškega roka v artilerijski enoti blizu Modene. Ker je bil kot Slovenec nezanesljiv, je največ časa preživel v vojaški enoti na Sardiniji. V italijanski vojski je bil do kapitulacije Italije leta 1943, nato pa se je na Siciliji pridružil zaveznikom in maja 1944 v Bariju vstopil v vrste 5. prekomorske brigade, ki je bila v sestavi VIII. korpusa NOV Jugoslavije. Brigada je januarja 1945 prišla v Split in nato skupaj z drugimi enotami 4. armade NOV Jugoslavije prodirala proti Sloveniji. Ob reorganizaciji enot v Beli krajini aprila leta 1945 je napredoval v čin poročnika in postal komisar čete v 15. brigadi 15. divizije. V tej vlogi je s svojo enoto 9. maja 1945 prispel v osvobodeno Ljubljano. Po vojni je deloval kot topniški častnik v JLA, dokler ga niso leta 1957 demobilizirali. Po nekaj letih službovanja v občinskih organih v Novi Gorici se je 1965 upokojil. Kot upokojenec je še nekaj let deloval kot tajnik KS Kanal in TD Kanal. Pomembno je pripomogel k odprtju stalne razstave slikarja in grafika Rika Debenjaka v Kanalu. Zadnja leta preživlja v krogu svojih najbližjih v svoji hiši v Kromberku pri Novi Gorici.

Ob njegovi 90-letnici je izšla knjižica Devetdesetletni Alojz Kralj – tigrovec in partizan izpod peresa Rajka Slokarja in v založbi Društva TIGR Primorske.

Miloš Ložič

100 let Ivana Bevka

Ivan Bevk se je rodil 23. maja 1920 v Čeplezu nad Cerknim očetu Ivanu in materi Ivani kot najmlajši, sedmi otrok. Oče mu je umrl, ko je bil star šest let, zato je za kmetijo, po domače pri Zapoškarju, skrbel mama, otroci pa so pomagali pri vsakdanjih opravilih. Italijansko osnovno šolo je Ivan obiskoval v sosednji vasi Planina. Delal je na kmetiji, občasno tudi pomagal pri vzdrževanju ceste iz Cerknega na Kladje ter tako nekaj zaslužil. Živel so ob meji z Jugoslavijo, zato so pogosto ilegalno hodili čez mejo h Kalarju na Staro Oselico, kjer je bila majhna trgovina, cene so bile tam nižje kakor v Italiji.

Že junija leta 1942 je Ivan postal član mladinske trojke Osvobodilne fronte v Čeplezu, ki je za partizane zbiral blago in hrano. Postal je sumljiv, zato so ga fašisti 31. novembra aretirali, ga pet dni zasliševali v zaporu v Cerknem, a so ga zara-

di pomanjkanja dokazov izpustili. V partizane je odšel 2. februarja 1943 in postal borec Južnoprimorskega odreda. Sodeloval je v več oboroženih spopadih, med drugim tudi v napadu na rudnik bakra v Planini. Bil je lažje ranjen. Ko so odred aprila leta 1943 preuredili v Gregorčičevo brigado, se je udeležil pohoda v Beneško Slovenijo. Že maja se je brigada na Kovačevi planini na Kolovratu zapletla v silovite spopade z veliko močnejšim sovražnikom.

Septembra leta 1943 je Ivan sodeloval v bojih na goriški fronti. Po razbitju fronte so se partizani umaknili v Trnovski gozd, Ivan pa se je umaknil na Cerkljansko. Po ustanovitvi Vojkove brigade je postal komandir čete v drugem bataljonu, od maja 1944 do konca vojne pa je opravljal dolžnosti obveščevalnega oficirja v štabu brigade in 31. divizije. Sodeloval

je v številnih bitkah, med drugim za Železnike, Fužine in Žiri. Poleti leta 1944 je sodeloval v transportu ranjencev iz partizanskih bolnišnic Franja in Pavla iz Cerknega do partizanskega letališča Nadlesk, od koder so bili ranjenci z letali prepeljani v zavezniška oporišča v južni Italiji.

Kot obveščevalni oficir je Ivan Bevk 1. maja 1945 svobodo dočkal v Trziču (Monfalcone). Od tam so se partizani morali kmalu umakniti v Gorico in naprej v Tolmin. Takoj po vojni je postal komandir izvidniške čete, aktivno služenje v vojski pa je kot major končal leta 1955. Kljub upokojitvi je od 1957 do 1970 kot načelnik vodil odsek za ljudsko obrambo pri skupščini občine Idrija. Prejel je več odlikovanj in priznanj, med drugim leta 1944 medaljo za hrabrost.

Življenje Ivana Bevka še posebej zaznamujeta ljubezen do narave in domače zemlje. Že več kot pol stoletja obdeluje zemljo na svojem majhnem posestvu na Poljančevem griču nad Idrijo. Od leta 1964 nepretrgano deluje tudi v Ribiški družini Idrija, vse do leta 1992 je bil glavni tajnik družine. Je častni član družine. Danes čili stoletnik še vedno ribari, najraje v revirju A, kjer sta čista voda in prečudovita narava.

Letos pa Ivan Bevk praznuje tudi 70-letnico skupnega življenja z življenjsko sopotnico Marijo, aktivistko Osvobodilne fronte, s katero sta se spoznala že med drugo svetovno vojno. Rodila sta se jima sinova Velemir in Samo, posebno veselje pa imata z vnuki in pravnuki.

S. B.

95 let Lojzeta Masla

Spomeničar Lojze Maslo - Stjenka se je rodil 25. maja 1925 na Ostrožnem Brdu v družini, ki se ji je reklo po domače Bečanovi. Bili so izjemni ljudje. Mati Jožefa je bila v zaporu že pod Italijani. Nemci so jo odvlekli v Auschwitz, kjer je umrla. Rodila je enajst otrok, od njih jih je devet odšlo v partizane. Po njej se imenuje otroški vrtec v Ilirski Bistrici.

V Rimu je bil Lojze junija leta 1942 na procesu na vojaškem sodišču, poimenovanem »proces bratov Maslo«, obsojen na 25 let ječe. Trije njegovi bratje so bili v odsotnosti obsojeni na smrt. Edino sestro so Italijani zaprli in jo obsodili na 30 let ječe. Frane in Edvin sta padla v boju pri prehodu čez Sočo. Karlo pa je postal narodni heroj in dočkal svobodo. 13. marca 1943 je bil Lojze ob preboju Brkinske čete iz obkolitve ranjen. Tudi najmlajši Maslo, Pavle, je bil ranjen.

Oktobra leta 1942 je bil na novo organiziran Soški odred. Karel je znova postal komandir Brkinske

čete. Frane in Edvin ter sestra Kristina Maslo so se javili v Cenetov bataljon, z Brkinsko četo pa so odšli Karlo, Lojze in Pavle. Brkinska četa je delovala na jugu Primorske vse do morja in tudi na hrvaško stran.

V času, ko je bilo že jasno, da se bliža kapitulacija Italije, je bil Lojze razporejen na terensko politično delo v Brkinih, in ko je Italija dejansko kapitulirala, so se dogodki vrstili s filmsko naglico. Razoroževanje Italijanov pa ni gladko potekalo. Kapitulirala je le Kraljevina Italija, a že 17. septembra 1943 je bila ustanovljena fašistična »Repubblica sociale Italiana«. Med visokimi oficirji je bilo dosti zakrknjenih fašistov, ki so svoje enote predajali Nemcem. Ena takih je bila elitna Prva motorizirana divizija Evgena Savojskega. Ta je sodelovala že leta 1941 v napadu na Kraljevino Jugoslavijo. Nato je »delovala« v različnih predelih na Hrvaškem in v Dalmaciji. Ob kapitulaciji se je nedotaknjena izmu-

znila do Reke. Poveljnik, general grof Cesare Alessandro Giuseppe Maria Lomaglio, je odpotoval na svoj dom v Aosti, divizijo pa je proti Trstu vodil njegov namestnik, general Lombardi.

Razmere so takrat bile vse prej kot jasne. Nemci so hoteli zavzemat ozemlja, ki so jih prej nadzorovali Italijani. Partizani so pritiskali z vseh strani. Ko je divizija »marširala«, jo je najprej pri Podgradu ustavil komandant mesta Ilirska Bistrica Milan Guček. Lombardi ga je ignoriral, in ko je predhodnica divizije pri Markovščini naletela na »prepreko« kakih treh ali štirih brun preko ceste, se je divizija ustavila in spustila v pogajanja. Potekala so v gostilni v Gradišču.

O tej diviziji poroča več zgodovinskih virov. Domačin iz Pregarij, Maks Zadnik, je v svoji knjigi Istrski odred zapisal: »Največji uspeh so aktivisti in partizani dosegli v brkinskem okrožju ... pod vodstvom Lojzeta Masla, Franca Polesa, Rudija Ludvika - Barjaka in drugih. Zaustavili so divizijo na cesti Reka-Trst pri Markovščini. Dva dni so se pogajali. V tem času so vojaki skupaj z oficirji »poniknili« in partizani so zasedli ogromen vojaški plen od Markovišine do Obrova.

Ta zgodovinski dogodek je potrdil staro spoznanje, Audaces fortuna adiuvat (Drznim sreča pomaga). Duša te odločnosti pa je bil edini stari partizan, Lojze Maslo. Ko sva nedavno govorila o tem, je dejal, da niso vedeli, koga imajo pred seboj. Če bi vedeli, si ne bi drznili. Ali kot je rekel Oliver Cromwell: »Najdlje pride tisti, ki ne ve, kam gre.« A Brkinci so vedeli, kam hočejo priti, drznili so si in zmagali.

Duš Puh, primorski partizan

ČASOPIS – Primorski dnevnik

Pred 75 leti izšla prva številka

13. maja 1945 je v Trstu izšla prva številka časopisa Primorski dnevnik. Sprva je izhajal kot glasilo Osvobodilne fronte za slovensko Primorje. Njegov pomen se je z leti večal, saj se je utrdil kot edini dnevnik slovenske narodne skupnosti v Italiji, ki živi kot zgodovinski in pravno priznani subjekt v tržaški,

goriški in videmski pokrajini. Časopis že od začetka izhajanja poroča v slovenskem jeziku o novicah iz Trsta, Gorice, Furlanije - Julijske krajine in Slovenije, pa tudi o italijanskih in svetovnih dogodkih ter o koroških Slovencih. Njegova prvenstvena skrb so korektno in nepristransko informiranje, razvijanje slovenskega jezika, kulture, dejavnosti in zavesti slovenske narodne skupnosti.

Večkrat pozabljamo, da je Primorskemu dnevniku v letu 1997, po hudi krizi, ki je sledila propadu

Tržaške kreditne banke, grozila ukinitve. Množična volja Slovencev v Italiji je podprla ustanovitev Zadruga Primorski dnevnik, kar je rešilo izhajanje časopisa. Konec leta 2019 je odgovorni urednik Primorskega dnevnika postal Igor Devetak, ki je nasledil Aleksandra Korena. Eden izmed odgovornih urednikov Primorskega dnevnika je bil tudi Gorazd Vesel, sicer taboriščnik koncentracijskega taborišča Rabštajn.

Primorski dnevnik je zgodovinski in moralni dedič Partizanskega dnevnika, po katerem sprejema vsestransko protifašistično izročilo ter vrednote Osvobodilne fronte in narodnoosvobodilnega boja. Partizanski dnevnik je začel izhajati v ciklostilni tehniki, in sicer v Zakrižu nad Cerknim 26. novembra 1943. Med 17. septembrom 1944 in 1. majem 1945 so Partizanski dnevnik tiskali v Partizanski tiskarni Slovenija na Vojskem. To je bil edini tiskani dnevni časopis kakega odporniškega gibanja v vsej okupirani Evropi. Dnevnik je poleg novic o partizanski vojski ter vojaškem in političnem dogajanju po Evropi del prostora namenjal tudi kulturnim prispevkom. V njem so med drugim objavljali poezijo in prozo Franceta Prešerna, Simona Gregorčiča, Frana Levstika, Simona Jenka in Franceta Bevka.

Vir: Mestni muzej Idrija

RAZSTAVA – Muzej novejšje zgodovine Slovenije

Fotoaparat in vojna

V Muzeju novejšje zgodovine Slovenije v Cekinovem gradu v Ljubljani bo do 16. avgusta na ogled razstava fotografij iz druge svetovne vojne pod naslovom Fotoaparat in vojna avtorjev Katarine Jurjavčič, dr. Monike Kokalj Kočevar in dr. Miklavža Komelja.

Razstava prikazuje izbrana dela znanih in neznanih, profesionalnih in amaterskih fotografov ter ponuja vpogled v neprecenljiv del slovenske vizualne kulturne zgodovine. Fotografije partizanskih reporterjev prikazujejo posnetke iz partizanskih enot in z osvobojenih ozemelj, kjer je potekalo živahno politično in kulturno življenje. Fotografi v okupacijskih enotah in fotografiji, ki so delovali v okupacijskih upravah, so zabeležili delovanje vojaških enot in manifestacije različnih organizacij. Motivi, ki so jih zajeli fotografi, so po večini dokumentarnega značaja, le redki so jih še umetniško nadgradili. Večina fotografij je bila posneta z namenom propagande. Med vojnimi fotografijami je največ ohranjenega gradiva partizanskega odporiškega gibanja, le fragmentarno pa gradiva drugih vpletenih

strani. Tematsko razvrščeni fotografski posnetki na razstavi presežejo njihovo časovno dimenzijo in poudarjajo osrednje motive vojne fotografije. Izpostavljeni so motivi prihoda okupatorskih enot, civilnega življenja v mestih in na podeželju ter krepitev nasilja. Motivi vojaškega življenja prikazujejo vsakdanjik, premike enot in priprave na spopade. Pomen kulture so poudarjale vse strani, vpletene v konflikt. Vloga žensk je v času druge svetovne vojne postala kompleksnejša, kar izražajo tudi motivi. Fotografske službe med vojno, organizirane znotraj

propagandnih služb, so načrtno in centralno zbirale gradivo, ga razstavljale ter umeščale v arhive. Tako se je ohranila izjemna slikovna dediščina, nastala v težkih okoliščinah, ter ostaja temeljni slikovni vir za raziskovanje časa druge svetovne vojne. Zbirke fotografij Muzeja novejšje zgodovine Slovenije iz obdobja druge svetovne vojne hranijo približno 165.000 enot gradiva. Fotografije na razstavi dopolnjujejo muzejski predmeti, likovna dela, plakati in avdiovizualno gradivo.

Vir: MNZS

GLASBA – Partizanska pesem

Melodija slovenskega upora in krik po svobodi

Med drugo svetovno vojno se Slovenci napadalcem, ki so razkosali našo deželo in nam namenili uničenje, nismo uprli samo z orožjem. Tudi kultura je bila za osvobodilno gibanje izjemnega pomena, saj je skupaj s slovenskim jezikom odločilno pripomogla k razvoju slovenskega naroda.

Pomen kulture se je kazal tudi v tem, da so bile partizanske enote poimenovane tudi po pisateljih in pesnikih. Partizanska pesem je med narodnoosvobodilnim bojem imela posebno pomembno vlogo. V partizanih so se pele pesmi, da so se z njimi spodbujali v boju, si lajšali trpljenje in žalostne trenut-

Samo en cvet

Zgoščenka z naslovom Samo en cvet, ki sta jo izdala Anton Habjan in Jernej Jemc, prinaša 12 pesmi. Pri izdaji so pomagali Združenje borcev za vrednote NOB Kranj, ZB za vrednote NOB Radovljica, ZB za vrednote NOB Tržič, ZB za vrednote NOB Škofja Loka in Organizacijski komite za prireditve Po stezah partizanske Jelovice. Zgoščenko lahko naročite na: jernej@cipkemojca.com, www.antonhabjan.com in www.cipkemojca.com).

ke, a se ob njih tudi veselili ter v ljudeh krepili duh boja za svobodo in željo po novih časih. Pele so se tako domače ljudske pesmi, prirejene vojnemu času in upor, kot pesmi, ki so jih ustvarili partizanski skladatelji.

Vsem partizanskim pesmim je bila skupna vsebina: opevale so narodnoosvobodilni boj, upor, boj za svobodo in pravico, mir med ljudmi in bratstvo med narodi. Slovenska zbirka partizanske glasbe je med največjimi v Evropi, obsega čez 300 zborovskih skladb, 80 samospevov in 100 različnih skladb,

ki so jih napisali partizanski skladatelji ali so jih ustvarili nadarjeni posamezniki. Med vojno je bilo izdanih tudi okoli 40 pesmaric z besedili in notami partizanskih pesmi. Sporočila partizanskih pesmi oziroma pesmi upora živijo še danes in bodo živela naprej za prihodnje rodove.

Znano geslo iz partizanskih dni »Kultura in prosveta – to naša bo osveta« nam sporoča, da je svoboda, ki so nam jo priborili slovenski partizani, temelj, na katerem sloni ta slovenska družba in kultura.

Dr. Martin Premk

75. OBLETNICA ZMAGE

Mladje pri Podbočju

27. aprila bi morali imeti pri Domu OF v Mladju pri Podbočju večjo slovesnost, posvečeno dnevu upora proti okupatorju in 75. obletnici zmage nad nacifašizmom. Prireditelji smo načrtovali skupaj z Veterani vojne za Slovenijo Krško, Policijskim veteranskim društvom »Sever« Posavje, Društvom slovenskih častnikov Krško in Občino Krško.

Za slovesnost smo izbrali kraj, ki je znan po dogodkih iz časov NOB. Tu nam je znani aktivist in partizan Franc Dragan podaril zemljišče, na katerem smo skupaj z Lovskim društvom iz Podbočja zgradili Dom OF, ki je hkrati tudi lovski dom. Žal zaradi znanih razlogov letošnjega načrta nismo mogli uresničiti. Da pa ne bi šel 27. april kar tako mimo nas, je delegacija Krajevne organizacije ZB Podbočje na praznični dan obiskala Dom OF in za kratek čas obujala spomine na lepe dogodke iz prejšnjih let. Predstavniki Krajevne organizacije ZB Senovo pa so v počastitev praznika obnovili napise na dveh partizanskih spomenikih. Po dogovoru z veteranskimi organizacijami, častniki in občino bomo večjo slovesnost pripravili konec junija ali pa v septembru.

Lojze Štih, foto: Maškon

MUZEJ NOVEJŠJE
ZGODOVINE SLOVENIJE

FOTOAPARAT
IN VOJNA

FOTOGRAFIJE DRUGE SVETOVNE VOJNE
IZ ZBIRK MUZEJA NOVEJŠJE ZGODOVINE SLOVENIJE

Foto: Janez MILČINSKI, 1944.

OD 13. MARCA DO 16. AVGUSTA 2020

MUZEJ NOVEJŠJE ZGODOVINE SLOVENIJE
www.muzej-nz.si f muzejnz slo t @MuzejNZS

IMELI SMO LJUDI

Ljudmila Bratož
1927–2020

29. marca letos je umrla dolgoletna članica Občinske organizacije ZZB za vrednote NOB Kostel, Ljudmila - Milka Bratož, rojena Zakrajšek. Pogreb je bil zaradi prepovedi gibanja in zbiranja opravljen v ožjem družinskem krogu. Žal se od nje nismo mogli posloviti na primeren način, s praporom, govorom in udeležbo naših članov.

Rodila se je 25. julija 1927 v Podpreski kot prvi otrok v delavski družini, ki se je pogosto selila, saj je bil oče zaradi svojega političnega prepričanja pogosto brez dela. Že v mladosti je bila naučena na delo, pomanjkanje in skrb za mlajšega brata in sestro. Njena mati je hodila delat po hišah, da so lahko preživeli.

Pred vojno se je družina naselila v Kočevski Reki, kjer je Milka obiskovala osnovno šolo in jo v letu 1941 končala s sedmim razredom. Učitelji so nagovarjali starše, naj dekle nadaljuje šolanje, vendar je vse preprečila vojna. Oče je bil organizator vstaje proti okupatorju v tem kraju in celotna družina je bila povezana z narodnoosvobodilnim bojem in Osvobodilno fronto. Poleti leta 1942 so se v času italijanske ofenzive morali umakniti v gozd, kjer so bili nekaj mesecev begunci. Milka je pomagala pri zbiranju podatkov o sovražniku, prenašala je zaupna poročila, hodila na stražo, ko so bili v vasi partizani, sodelovala je pri pripravi kongresa USAOJ. Bila je skojevka in obveščevalka s tajnim imenom Dunja. Večkrat so jo zaprli in pretepali Italijani, pa tudi domobranci in Nemci, a nikoli ni nikogar izdala. Zelo jo je prizadela smrt mlajšega brata, ki je kot partizan padel novembra leta 1943 v Rakitnici. Naslednje leto novembra je bil po izdajstvu ubit tudi njen oče.

Po vojni se je Milka udeleževala vseh udarniških akcij v Kočevski Reki, več tednov je skupaj z mamo tolkla kamenje v kamnolomu, delala je na zadružni njivi, bila aktivna kot sekretarka SKOJA. Leta 1946 je končala upravno-politični tečaj v Stari Cerkvi. Dobila je službo matičarke v KLO Kočevska Reka.

V domačem kraju je spoznala miličnika, ki je takrat varoval ujetje vojne ujetnike, Staneta Bratoža, in se z njim poročila. Leta 1952 se je ukinilo delavno mesto matičarja in ostala je brez službe. Družina se je preselila v današnjo občino Kostel, v kraj Petrino. Tam Milka ni bila zaposlena, skrbela je za dom, dva otroka in mamo. Delovala je v številnih organizacijah, kot sekretarka v organizaciji ZK, v SZDL, RK, DPM. Dejavnost je bila tudi na kulturnem področju.

Milka je bila skromna, nikoli ni silila v ospredje in si ni želela slave. Rada je pomagala ljudem pri različ-

nem delu in dajala nasvete. Nikoli ji ni bilo žal za vse, kar je naredila za druge. Za svoje delo je dobila številna priznanja. Že od začetka je bila članica Zveze združenj borcev NOV Jugoslavije in pozneje ZB Slovenije. Nikoli ni pozabila na svojo preteklost, bila je rahločutna do dogodkov v naši domovini, verjela je v osnovne človeške vrednote. Zanj so bili tovarštvo, svoboda in solidarnost največje vrednote.

Vanda Bratož

Maks Cerar
1924–2020

V večeru prve aprilske nedelje je svoje domače in naše združenje tiho zapustil naš najstarejši in dolgoletni član Maks Cerar. Rodil se je 5. oktobra 1924 v Lukovici v Črnem grabnu. V kmečki družini je bilo enajst otrok. Po osnovni šoli je šel v uk in se izučil oktobra 1941. leta.

Že pred okupacijo je ob spremljanju očeta čevljarja pogosto na terenu spoznal več poznejših borcev in aktivistov na kamniško-domžalskem območju. Po krajšem aktivističnem delu za narodnoosvobodilni boj je v začetku leta 1943 vstopil v Kamniški bataljon. Nato je bil od ustanovitve v Šlandrovi brigadi in pozneje v 12. ljubljanski brigadi. Na Dolenjskem je bil ranjen. Zdravil se je v bolnici Stari Breg na Kočevskem in se nato januarja 1944 vrnil v brigado. Konec vojne je dočkal v 15. diviziji in končal v brigadi KNOJ-a, v udarnem bataljonu.

Po osvoboditvi je prišel na letališče Ljubljana Polje, kjer je ostal dve leti. Po oficirski šoli je bil nato razporejen v 3. letalsko divizijo in premeščen v Zemun. Sledili so letalska šola v Kovinu, delo na vojaških letališčih v Skopju in v Cerkljah ob Krki do 1963, nato delo v Oddelku za obrambo občine Kamnik in v Upravi za obrambo mesta Ljubljana, kjer je bil leta 1978 postavljen za načelnika Odreda za protidesantno obrambo letališča Brnik, tam je ostal do upokojitve leta 1982. V času delovanja v JA je dosegel čin podpolkovnika.

Leta 1964 se je preselil v Trzin, kjer sta si z ženo Marico postavila dom in ustvarila družino, v kateri sta se rodili dve hčeri, Eni in Mija. Istega leta je tudi vstopil v Krajevno združenje borcev NOB. Vsa leta svojega delovanja v organih združenja se je zavzemal za obojujanje tradicij in ohranjanje spomina ter vrednot narodnoosvobodilnega boja, o čemer je občasno pripovedoval učencem v šoli. Od leta 2005 do 2008 je bil tudi predsednik združenja. Za svoje delovanje v združenju je leta 2013 prejel srebrno plaketo Zveze združenj borcev za vrednote NOB Slovenije.

Jože Kosmač,
ZB za vrednote NOB Trzin

Tomaž Kavčič
1931–2020

Tomaž Kavčič se je rodil novembra 1931 kot sedmi otrok na manjši kmetiji na Ledinici pri Žireh. Šte-

vilna družina je bila narodno zavedna in med drugo svetovno vojno je podpirala partizansko gibanje na območju Žirov.

Tomaž Kavčič je bil član ZMS in delo mladincev je bilo obveščanje in oskrbovanje partizanov. V svojih spominih je zapisal: »Nevede sem postal ilegalec.« Leta 1944 so bili na Mrzlem vrhu ranjeni štirje mladinci, med njimi Tomaž in njegov starejši brat Zdravko, ki je pozneje umrl v bolnišnici na Golniku. Tomaž se je po ozdravitvi vključil v terensko delo, postal je namreč kurir za žirovski okoliš vse do konca vojne. Menil je, da je bil čas vojne čas velike tesnobe, negotovosti in predvsem nezaupanja med ljudmi.

Po vojni, jeseni leta 1947, je sodeloval v mladinski delovni brigadi na gradbišču proge Šamac-Sarajevo. Čeprav je bil še mladoleten, se trmasto ni pustil »odgnati« domov. Po vrnitvi v Žiri se je zaposlil v tamkajšnji Alpini. V letu 1950 se je odločil za vstop v JLA. Najprej je opravil podčastniško šolo v Zemunu, vojaški rok pa je služil v Beogradu.

Leta 1953 se je Tomaž zaposlil v Železarni Jesenice, kjer je nato delal do upokojitve. Ob službi je končal še univerzitetni študij metalurgije na Univerzi v Ljubljani.

Vključeval se je tudi v politično in samoupravno delo. Leta 1954 je obiskoval politično šolo v Ljubljani. Kot član Zveze komunistov je bil izvoljen za delegata na 5. kongresu ZK Slovenije. V letu 1974 je bil na jeseniških občinskih volitvah izvoljen za delegata v občinsko skupščino. Dva mandata se je tudi kot delegat udeleževal zasedanja Skupščine SRS v Ljubljani, nato pa je opravil še štiriletni mandat kot član komisije za volitve, imenovanje in administrativne zadeve v državnem zboru. Ves čas je bil Tomaž član ZB NOB Jesenice, po selitvi v Radovljico leta 1984 pa dolgoletni član Združenja borcev za vrednote NOB Radovljica. Radovljiško združenje borcev se mu je poklonilo z vencem v spomin.

Srečko Kavčič

Ivan Ložar
1925–2020

Zadnje dni marca smo se žal zaradi omejitev ob koronavirusni epidemiji samo v mislih lahko poslovili od Ivana Ložarja iz Domžal. Doma je bil sicer na manjši kmetiji na Vinjah nad Ihanom.

Nemška okupacija 6. aprila 1941 je Ivana močno zaznamovala, saj

je dobil kot šestnajstletnik poziv za pomožno delovno službo Arbeitsdienst, čemur pa se je izognil z začetkom uka za mizarja. Že zgodaj se je na terenu vključil v delo za pomoč partizanom. Ker pa je bilo vedno več izdaj, se je odločil za odhod v partizane. V svoji knjigi z naslovom Utrinki iz mojega življenja je opisal, kako je zaradi odhoda v partizane zavaroval svojo družino. 14. februarja 1943 je pustil na mostu čez Savo pri Dolskem svojo obleko in uprizoril svojo smrt v savskih valovih. Mama ga je šla potem prijaviti kot pogrešanega, saj je družini pustil tudi poslovilno pismo.

Vključil se je v Kamniško-zasavsko četo in 6. avgusta 1943 vstopil v Šlandrovo brigado ob njeni ustanovitvi na Šipku nad Blagovico. Bil je zelo iznajdljiv borec, nešteto krat je vodil patrolje in ob kapitulaciji Italije 9. septembra 1943 na Dolenjskem razoroževal italijanske vojake. Konec leta 1944 so začeli zbirati mlade močne fante, da bi jih poslali na šolanje za pilote in letalske mehanike v takratni Sovjetski zvezi. Ker rusko vojaško letalo ni moglo pristati v Beli krajini, je Ivan skupaj z drugimi tovariši za božič 1944 peš odšel do Beograda. Tri tedne so se po hudem snegu in mrazu prebijali skozi Slavonijo in Vojvodino. Ivan se je potem usposobil za letalskega mehanika in ostal še po vojni do leta 1948 na vojaškem letališču v Rajlovcu pri Sarajevu. Zatem se je demobiliziral.

Po vojni se je nekaj let težko preživljal s kopanjem gramoza v Kamniški Bistrici in Savi ter ga vozil s parom konj na železniške postaje v bližini, od koder so ga vozili za gradnjo avtoceste Ljubljana-Zagreb. Pozneje je nekaj let delal kot vodja ekonomije v Volčjem Potoku, potem pa dolga leta do upokojitve v mesni industriji Emona v Zalogu.

Ivan je vseskozi ostal človek trdnih prepričanj in zvest svojemu socialnemu izvoru. Težko se je prebijal skozi življenje, ker nikoli ni hotel prestopiti meje svojih življenjskih načel, tudi za ceno tega, da ni napredoval na kakšno boljše delovno mesto.

Rad je pisal pesmi in pred nekaj leti je izdal zbirko Zapoznalo cvetje. Ko smo ga konec lanskega leta obiskali na njegovem domu, nam je pokazal zbirko več kot 2000 življenjskih modrosti, ki jih je zbiral dolga desetletja, pa tudi sam oblikoval. Bil je moder človek in žilav mož, saj je trikrat prehodil slovensko planinsko transverzalo in dvainpetdesetkrat stal na vrhu Triglava, nazadnje z ženo Emo 13. junija 2002.

Franci Gerbec

Martin Milharčič - Tine
1927–2020

Za vedno se je poslovil poslednji borec podnaroškega območja, pomemben družbenopolitični delavec, priznan kmetijski strokovnjak, dober prijatelj, tovariš, vzoren družinski oče in vsestransko spoštovana osebnost, Martin Milharčič.

S Tinetovim odhodom smo izgubili partizana, ki se je vsa leta upora bojeval s puško na rami. Poznane so njegove drzne akcije, ki jih je izvajal kot mlad in partizan-skemu boju predan mladenič, kot aktivni udeleženec enote komande mesta Postojna. Sodeloval je v številnih diverzantskih akcijah na postojnskem in pivškem območju.

Vsako noč so padali telefonski in električni drogovi v uporabi okupatorja. Sodeloval je v napadu na belogardistično postojanko v Landolu in Zagonu. Akcija sicer vojaško ni bila uspešna, je pa močno politično odmevala. Njegova drznost in pogum sta bila pogosto na meji človeških zmogljivosti. Med drugimi akcijami sta s soborcem v zavetju noči vdrla v zastražen dvorec v Vipavi in iz njega odnesla pomembno gradivo za narodnoosvobodilni boj. Tine se je spominjal bližnjega srečanja z domobransko enoto. Njeni pripadniki so ga opazili in za njim streljali. Ob tem srečanju ni bil ranjen, mu je pa sovražnikova krogla prebila partizansko kapo na glavi.

Po osvoboditvi se je kot častnik reaktiviral in zaživel svoje življenje v domačih Dilcah. Tudi v domačem okolju se ni odrekel svojim idealom. Služboval je v takratnem okrajnem ljudskem odboru kot tajnik krajevnega odbora za območje Hrenovic. V borčevsko organizacijo je vstopil kot član ustanovnega kongresa ZB za Slovenijo in kot član ustanovne konference ZB za občino Postojna. Spominjali se ga bomo kot govornika ob številnih poslovitvah borcev in udeležencev NOB in kot dolgoletnega predsednika krajevne organizacije ZB Hrenovice. Z ženo Milko sta vsa leta vzorno urejala in vzdrževala spomenik pri Bolku, ki je bil v ponos celotni borčevski organizaciji.

Tine se je rodil leta 1927 in je izhajal iz kmečko-delavske družine. Zaposlil se je na kmetijskem posestvu v Hraščah, najprej kot delovodja,

nato kot upravnik ter do upokojitve kot direktor TOZD Posestvo. Ob rednem delu se je tudi izobraževal, končal srednjo kmetijsko šolo in višjo agronomsko šolo v Mariboru, kjer je dobil naziv inženirja agronomije. Za svoja pogumna in humanana dejanja je prejel številna vojaška in mirnodobna odlikovanja.

Tine je odšel v času velike zdravstvene in siceršnje krize. Ni nam bilo dano, da bi se od njega dostojno poslovili. K zadnjemu počitku so ga pospremili le njegovi najdražji in ga položili k njegovi dolgoletni sopotnici.

Aleksander Šabec

SVOBODNA
BESEDA

www.svobodnabeseda.si

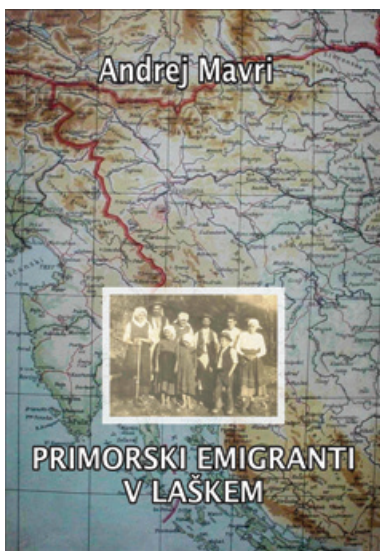
NOVA KNJIGA – Ob 100. obletnici požiga narodnega doma

Primorski emigranti v Laškem

Tik pred pojavom koronavirusa je Andrej Mavri, sicer predsednik ZZB za vrednote NOB Laško, izdal novo knjigo z naslovom Primorski emigranti v Laškem. Knjigo je posvetil 100. obletnici požiga narodnega doma v Trstu in podpisu Rapalske pogodbe, ki je leta 1920 Slovence na Primorskem usodno razdelila med dve državi, Italijo in Jugoslavijo. Zaradi hudega narodnostnega zatiranja se je v letih od 1920 do 1940 iz Italije izselilo okoli sto tisoč Slovencev, skoraj 70 tisoč v Jugoslavijo. Okoli 370 Primorcev je prišlo tudi v Laško, kar je v tistih letih kar za štiri odstotke povečalo število prebivalcev v tedanji laški občini. Večina je naslednja leta tam ostala,

Zaradi hudega narodnostnega zatiranja se je v letih od 1920 do 1940 iz Italije izselilo okoli sto tisoč Slovencev, skoraj 70 tisoč v Jugoslavijo.

čeprav so se številni zelo težko vživel v novo okolje, kjer so bili sprejeti z nezaupanjem. Zato se praviloma niso izpostavljali, družili so se pretežno med seboj, ko so ostareli, pa so se številni želeli vrniti na svoje domove, vendar teh ni bilo več. V Laškem pa so ostali njihovi potomci, od katerih zadnja leta mnogi

pospešeno iščejo svoje primorske korenine.

Avtor v prvem delu knjige oriše zgodovinske, politične in družbene okoliščine, ki so povzročile te selitve, v nadaljevanju pa opisuje osebnostne zgodbe Primorcev v Laškem. Ti so bili pretežno prišleki s podeželja, iz odročnih hribovskih vasi, ki so v prvi svetovni vojni izgubili tako rekoč vse, po vojni pa še domovino. Mnogo zgodb je pretresljivih in pričajo o težkem življenju zavednih ljudi, ki so vse življenje nosili v svojem srcu boleče hrepenenje po Primorski, ki so jo morali zapustiti. Andrej Mavri, ki je tudi sam potomec primorskih emigrantov, posebej predstavlja nekaj teh prišlekov, ki so s svojim delom pustili pomembne sledi ne le v Laškem,

temveč tudi na širšem območju. Najbolj poznan med njimi je bil zagotovo skladatelj Radovan Gobec, ki je učiteljeval in vodil kulturno življenje v Laškem. S Primorskega je bil tudi Franjo Vilhar, predvojni in povojni direktor Pivovarne Laško, pa Dušan Požnenel, eden tukajšnjih prvih organizatorjev upora proti okupatorju, pomembno vlogo v povojnem življenju občine so imeli Rudi Grosar iz Drežnice pod Krnom, direktor različnih podjetij v občini, v sedemdesetih letih tudi predsednik skupščine občine Laško, in še številni drugi. Predgovor h knjigi je napisal dr. Borut Batagelj, direktor Zgodovinskega arhiva Celje. Septembra bo Mavri knjigo predstavil tudi v okviru Bevkovih dnevov v Cerknem.

Knjiga ima 280 strani in vsebuje 350 fotografij, cena je 30 evrov, naročiti jo je mogoče na e-naslovih mateja@arsstudio.si in andrej.mavri@siol.net.

Jožica Hribar

ZMAGA. SVOBODA. SLOVENIJA.

PESNIŠKA ZBIRKA – Srečko Čož

Odsev vrednot

»Vrednote niso le tema za filozofe, vrednote so kot začimba zmožnosti in možnosti našega boljšega bivanja, so v pristojnosti vseh ljudi ne glede na starost, spol, izobrazbo, ideologijo. Vrednote so vsem nam namenjene, da jih spoštujemo in razdajamo ... Spoštovanje naše zgodovine je ena najdragocenejših vrednot. Zato sem poseben del s pesmimi in fotografijami namenil spoštovanju spominov na narodne heroje, našemu odnosu do spomenikov in proslav.«

Tako je dolgoletni novinar in urednik ter plodoviti pesnik Srečko Čož zapisal ob svoji zadnji pesniški zbirki z naslovom Odsev vrednot. Knjigo je pred praznikom OF in obletnico osvoboditve izpod fašizma in nacizma izdalo ZZB za vrednote NOB Ljubljana Moste - Polje, eno največjih borčevskih združenj v Sloveniji. Srečko Čož je dolgoletni član tega združenja, scenarist, režiser in avtor večine večjih slovesnosti in proslav, ki jih pripravlja združenje. Najbolj odmevna med njimi je slovesnost na Jančah, ki tradicionalno poteka zadnjo soboto v maju. Predgovor k pesniški zbirki, ki jo je avtor opremil s fotografijami partizanskih spomenikov na območju nekdanje občine Moste - Polje ter s fotografijami spomenikov dvanajstim narodnim herojem in fotografijami z nekaterih proslav, je napisala predsednica združenja Branka Kastelic. »Vrednote partizanskega boja in tudi zmage so vrednote za vse čase. Spoštuj-

mo jih z vsakodnevnim negovanjem na vseh področjih našega delovanja; udeležujmo se proslav, spominjajmo se herojev in vseh padlih za svobodo, vzdržujmo spomenike. Družba brez vrednot nima prihodnosti, zato ne bi smeli dopustiti prevrednotenja in zanikanja priborjenih vrednot,« je med drugim zapisala.

J. H.

Knjigo Odsev vrednot lahko pisno naročite na: ZZB Ljubljana Moste - Polje, Polje 12, 1260 Ljubljana, na e-naslovu: zb.mostepolje@gmail.com, TRR pri NLB: SI 56 0206 0001 82358444, ali z zasebnim sporočilom avtorju Srečku Čožu na Facebookovi strani oziroma e-naslovu coz.srecko@gmail.com.

Cena knjige je 20 evrov, prejeli pa jo boste po pošti skupaj z računom založnika, brez stroškov poštne.

**BREZPLAČNO
NEZGODNO
ZAVAROVANJE**

za nove kupce elektrike
in zemeljskega plina
Energije plus in vse člane
lojalnostnega programa

moj PLUS

Poskenirajte QR kodo
in izkoristite izjemno ugodnost:
paket nezgodnega zavarovanja.

**Vzajemno
v plusu**

VARUH ZDRAVJA
VZAJEMNA

Energija plus, d.o.o., Vetrinjska ulica 2, 2000 Maribor

www.energijaplus.si
080 21 15
02 22 00 115

ENERGIJA PLUS

NAGRADNA KRIŽANKA

Rešitve križanke pošljite do 15. junija 2020
Trem izžrebanim reševalcem bomo podarili knjigo.

SVOBODNA
BESEDA

Izžrebani reševalci križanke iz 54. številke časopisa Svobodna beseda

1. Helena Pavlinič
Gradac 41, 8332 Gradac
2. Stane Kristan
Cesta na Lenivec 18, 6210 Sežana
3. Marjana Nartnik
Jelovška 12, 4264 Bohinjska Bistrica

Rešitve križanke:
POLIAMIDI, ELEKTORAT, TITO, ŽANA, IV, NOE, ZL, NALIV, AMI, DIABETES, ACI, RAJ, ALFA ROMEO, ARENGA, NEESON, DVE, ALI EN, EKG, ABECEDNIK, VATA, ŽIMA, VEJAČA, RL, EVALD, KOCA, EL, ONDRA, ERAR, OŽE, POE, ŠANSONJERKA, ESTETIZEM, ASNIONI, TEREN, TI, NAGLAS.
Geslo: PETINSEDEMDESET LET; DAN ZMAGE; DAN EVROPE

Geslo križanke napišite na dopisnico in jo pošljite na naslov: ZZB NOB Slovenije, Einspielerjeva ulica 6, 1000 Ljubljana, s pripisom »nagrada križanka«, do 15. junija 2020.

Ime in priimek:

Naslov:

Geslo 55. številke SB:

							SVOBODNA BESEDA	PRIPADNIK SKAVTOV, GOZDOV- NIK	ZAČETEK GESLA	ŠVEDSKI PISATELJ HANSSON	KROMPIR (NAREČNO: NI: COMBE)	IVAN REGEN	NADALJE- VANJE GESLA	PRIPADNIK OSVOBO- DILNE FRONTE	SEVERNI VZPORED- NIK NA 66,5 STO- PINJAH	Z NEGOVA- NO TRAVO PORASLA POVRŠINA
STANJE SPOČITEGA ČLOVEKA																
ELEKTRIČ- NA NAPRAVA ZA OGRE- VANJE																
SKLADA- TELJ HAČATUR- JAN (IZ: MARA)												OSREDNJA SLOVEN- SKA REKA STALNO ODPIRANJE				
VENO TAUFER										POHOD, PREMIK						
EMIL ADAMIČ										ŠTRCELJ, ŠTULA						
SKANDI- NAVSKA DRŽAVA Z GLAVNIM MESTOM STOCK- HOLM	MAJHEN ŠČINKAVEC	LASTNIK VRTILJAKA	NAD- STROPJE	DRAGA AHAČIČ	KONEC GESLA	NALEPKA MLADIČ PTIČA KOSA								RADIJ MADŽAR. PESNIK V SRBIJI (KAROLY)		
								ZVONIMIR ROGOZ			VРАНЈИ SAMEC IZRAELSKA LUKA, AKA, AKKON					
								KAREL OŠTIR								NIŽJI VOJAŠKI ALI CIVILNI OBLAST- NIK V FEVDALNI TURČIJI
SVINČNIK, PISALO; TUDI LE- POTILNA PRIPRAVA								PREBI- VALCI KANAANA LESLIE CARON								
				NASLON, OSLOMBA							HRASTA, GRINTA ČLOVEK Z GOVORNO MOTNJO					
NAŠA IGRALKA RINA				CESTNA PREVLEKA												
								PLAST						EDVARD GRIEG		
PREBIVA- LEC NIŽAVJA								IVAN MINATTI						AVSTRIJSKA REKA NA TIROLSKEM, DESNI PRITOK DONAVE		
														HUMORIST- KA PUTRIH RIM. VOJ- SKOVODJA, AETIUS		
MAJHEN KLAS								PRAVO- SLAVNA PODOBA								
				FRANCE NOVAK												ITALIJAN- SKI OGNJENIK NA SICILIJI
ANTON JANŠA				LASTNINA				ČAROVNIK, MAGIK				JUNAKINJA ROMANA E. ZOLAJA LINO LEGIŠA				
KANTON V ŠVI- CARSKIH ALPAH (IZ: ALAVIS)								SVOBODNA BESEDA	NASPROT- JE DOBREGA, HUDOBIJA	MAZANJE Z OLJEM						
										ZVIŠANI TON A						
SRBSKI KOMIČNI IGRALEC MIOBRAG PETROVIČ								TEŽKO REŠLJIVA ZADEVA						NIKOLA TESLA		
								GORAN LEDERER						LOUIS ADAMIČ		
													SVOBODNA BESEDA	HRVAŠKA IGRALKA (INGE; NI: IMIN)		
REGIJA V VZHODNI ANGLIJI																
PODZEMNI ŽUŽKOJED					MESTO V BELGIJI, POKRAJINSKO SREDIŠČE MED BRUS- LJEM IN GENTOM, AALST (IZ: STALO)									IME SLOVENSkih KOŠARKARJEV BLAŽIČA, KLOBU- ČARJA, LAKOVIČA IN DANEUA		

UTRINKI – Murska Sobota

Letos praznujemo 75. obletnico osvoboditve in zmage nad nacifašizmom v Evropi. Na ta dan je v Murski Soboti pred spomenikom zmage tradicionalna prireditev z bogatim kulturnim programom, ki jo pripravijo Mestna občina Murska Sobota, veleposlaništvo Ruske federacije in Združenje borcev za vrednote NOB Murska Sobota. Prireditve je bila tudi letos, vendar brez kulturnega programa in množice občanov. Pozdravne nagovore so imeli župan občine Murska Sobota dr. Aleksander Jevšek, **Timur Eyvazov, veleposlanik Ruske federacije v Republiki Sloveniji**, in predsednik Društva prijateljev Slovenija - Rusija Saša Geržina. Pred spomenik, ki je bil zgrajen avgusta leta 1945 – Mursko Soboto je Rdeča armada skupaj s Prekmursko četo osvobodila že 3. aprila 1945 – so položili vence. Vence smo položili tudi na pokopališču, kjer so pokopani padli vojaki Rdeče armade in naši partizani. Ruski veleposlanik se je skupaj s predsednikom ZB Evgenom Emrijem poklonil še pred spomenikom začetniku upora v Prekmurju, narodnemu heroju Štefanu Kovaču - Marku (na sliki). Dogovorjeno je bilo, da se bo zbralo vse obstoječe gradivo o ruskem in partizanskem delovanju po 3. aprilu 1945 na tem ozemlju, ko je bilo osvobojeno Prekmurje. To gradivo bo objavljeno kot posebna priloga v našem lokalnem časopisu Vestnik in Svobodni besedi, prav tako kot posebna priloga. Zbiranje podatkov in objavo bo financiralo veleposlaništvo Ruske federacije. **Evgen Emri**